

[www.humak.fi](http://www.humak.fi)

# Opinnäytetyö

**Nuorten ehkäisevää päihdetyötä edistämässä**

Moniammatillinen työryhmätoiminta

*Maarit Viitala*

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma  
210op

Arvioitavaksi jättämisaika  
5/2020



HUMANISTINEN  
AMMATTIKORKEAKOULU

# TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu  
Yhteisöpedagogi (AMK)

---

Tekijät: Maarit Viitala

Opinnäytetyön nimi: Nuorten ehkäisevää päihdetyötä edistämässä. Moniammatillinen työryhmätoiminta.

Sivumäärä: 64 ja 15 liitesivua

Työn ohjaaja: Kristiina Vesama

Työn tilaaja: Perhon kunnan vapaa-aikatoimi

---

Tämän opinnäytetyön aiheena on nuorten ehkäisevä päihdetyö, joka on keskeinen osa myös nykypäivän nuorisotyötä. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämistyö, jonka tilaajana toimi Perhon kunnan vapaa-aikatoimi. Työn tavoitteena oli edistää Perhon kunnan nuorten ehkäisevää päihdetyötä, aloittamalla moniammatillinen työryhmätoiminta nuorisotyön kentällä. Opinnäytetyön aihe nousi esiin omasta mielenkiinnostani sekä tilaajan aidosta työelämän tarpeesta. Tilastot ja muut havainnot olivat osoittaneet nuorten päihteiden kasvun ja vastuuttoman päihdekäyttämisen, eikä kunnassa ollut tahoja, jolla olisis ollut valmiuksia puuttua asiaan.

Työryhmän tavoitteena oli suunnitella toimintaa nuorille ja välittää tietoa nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä myös muille kuntatalisille. Ryhmän tarkoituksena oli kevään aikana kokoontua kolme kertaa ja sinä aikana tutustua aiheeseen sekä suunnitella toimintaa. Työryhmän vakiinnuttamisen tukena käytettiin SWOT-menetelmää. Muita työssä käytettyjä menetelmiä olivat havainnointi, haastattelu ja kartoitus, joita hyödynnettiin tiedonkeruussa. Työn keskeistä tietoperustaa oli nuorisotyö, nuorten ehkäisevä päihdetyö ja moniammatillinen yhteistyö. Ryhmän toimintaosuus ajoittui maaliskuulta huhtikuulle 2020.

Tulokset osoittivat, että nuorten ja kunnan yleisen päihdetyön kehitystä on syytä jatkaa. Keskeisillä ehkäisevän päihdetyön toimijoilla ei ollut riittävästi tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä eivätkä he esimerkiksi olleet varmoja, kuka kunnassa koordinoi tai johtaa kyseistä toimintaa. Tuloksissa nousi myös esiin, että pienen itsenäisen kunnan nuorten ehkäisevä päihdetyö voi olla ansiokasta ja tuloksellista, kunhan sille luodaan tarvittavat olosuhteet ja resurssit.

Opinnäytetyön konkreettisina tuotoksina syntyi moniammatillinen nuorten ehkäisevä päihdetyöryhmä, joka koetaan kunnassa tarpeelliseksi ja voidaan pitää eräänlaisena suunnannäyttäjänä muille Keski-Pohjanmaan kunnille. Sivutuotteena syntyi myös nuorisotilan päihdekäytänteet, jotka osaltaan edistävät nuorten ehkäisevää päihdetyötä nuorisotaloympäristössä. Muita työn tuloksia voidaan hyödyntää Perhon kunnan nuorisotyön ja nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä.

---

Asiasanat: ehkäisevä päihdetyö, nuorisotyö, työryhmä, moniammatillisuus, verkostotyö

## ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences  
Master of Humanities, Community educator

---

Author: Maarit Viitala

Title: Promote youth substance abuse prevention. Multi-professional working group.

Number of Pages: 64 and 15 attachment pages

Supervisor: Kristiina Vesama

Subscriber: Perhon kunnan vapaa-aikatoimi (Perho municipality, leisure work)

---

The subject of the thesis is youth substance abuse prevention. The thesis was commissioned the leisure work of Perho municipality. The aim of the work was promote youth substance abuse prevention in the area, assemble a multi-professional working group and start the operation in the field of youth work. The need for work emerged from subscribers' genuine need to develop the particular subject matter. The municipality does not have a previous experience of youth substance abuse prevention. Statistics and other notifications had showed it is necessary.

The aim of the working group was to provide activity for local youth and advertise youth substance abuse prevention for the residence. The groups' aim was also to meet three times during the spring, learn and discuss the theme and plan activity. SWOT-analysis was used to stabilize the group. The thesis other methods was perception, interview and surveying which were used to collect data. The basis of the work was youth work, youth substance abuse prevention and inter-professional cooperation. The activity part of the group ran from April to May 2020.

The results showed that general and the youth substance abuse prevention has to be developed in the municipality. Local operators did not have sufficient knowledge about substance abuse prevention in the municipality. The coordination and the lead of the activity were not coherent either. The results also showed how small independent municipality can gain a lot of progress at youth substance abuse prevention if provided the necessary resources and conditions are created for it.

The concrete results of the work was the multi-professional working group and substance abuse guidelines for Perho youth center. The group is perceived necessary in the municipality and can be seen as a kind of trend setter in Central Ostrobothnia. Guidelines' supports youth substance abuse prevention development in the surroundings. Other results of the thesis, can be used to developed youth work and substance abuse prevention in Perho.

---

Keywords: youth work, youth substance abuse prevention, multiprofessionality, interprofessional cooperation

# SISÄLLYS

## TIIVISTELMÄ

## ABSTRACT

1 JOHDANTO .....	6
1.1 Perhon kunnan vapaa-aikatoimi .....	6
1.2 Tarve ja tavoite .....	8
2 LÄHTÖKOHDAT JA TIETOPERUSTAA .....	8
2.1 Nuorten ehkäisevä päihdetyö ja lainsäädäntö .....	11
2.2 Yleiset nuorten päihteidenkäytön syyt ja haitat .....	12
2.3 Moniammatillisen yhteistyön ja verkostotyön merkitys .....	13
3 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT .....	14
3.1 Havainnointi .....	15
3.2 Haastattelu .....	15
3.3 Kartoitus .....	17
3.4 Aivoriihi ja SWOT-menetelmä .....	18
4 NUORTEN EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖRYHMÄ .....	19
4.1 Ryhmän toiminta .....	20
4.2 Vuosikello .....	22
5 NUORISOTILAN PÄIHDEOHJEISTUKSET .....	25
5.1 Ohjaajien opas .....	26
5.2 Nuorten ohjeistukset .....	27
6 TULOKSET JA POHDINTA .....	29
6.1 Haastattelut .....	29

6.1.1 Nuorisotoimien eroavaisuudet.....	29
6.1.2 Nuorisotyön resurssit ja organisaation rakenteet .....	30
6.1.3 Nuorten ehkäisevän päihdetyö kunnissa.....	31
6.1.4 Kunnan koon merkitys.....	32
6.2 Kartoitus .....	33
6.2.1 Ehkäisevän päihdetyön koordinointi.....	34
6.2.1 Ehkäisevä päihdetyö kuntapolitiikassa .....	36
6.2.3 Ehkäisevän päihdetyön näkyvyys työpaikoilla.....	37
6.2.4 Ehkäisevän päihdetyön toteutuminen ja sen valvonta .....	37
6.3 Swot-analyysi.....	38
4.2.1 Sisäiset vahvuudet ja heikkoudet.....	39
4.2.2 Ulkoiset mahdollisuudet ja uhat .....	40
4.2.3 Yhteenveto .....	40
7 PÄÄTÄNTÖ.....	41
7.1 Reflektio .....	42
7.2 Kehitysideat .....	44
LÄHTEET .....	46
LIITTEET .....	50

## 1 JOHDANTO

Päihteet ja niiden kokeilu kuuluvat osana nuoruuteen, rajojen koettelemiseen ja itsensä etsimiseen. Sosiaalinen paine kaveriporukassa voimistuu ja sysää fiksunkin nuoren kokeilemaan päihteitä. Joillekin kokeilu ei jää tavaksi, mutta osalle lapsuudessa tai nuoruudessa poltetut tupakat ja juodut alkoholit seuraavat vanhemmuuteen ja saattaa johtaa päihdeongelmaan.

A-klinikkasäätiön vuonna 2018 nuorille teetetyin kysely mukaan, syitä nuorten päihdeiden käyttöön on useita. Tulokset osoittivat muun muassa koetun ahdistuksen, surullisuuden ja tylsyyden ajavan nuoret käyttämään päihteitä. Tuloksista kävi myös ilmi, että vanhempien päihdeiden käytöllä ja edellä mainittujen tunteiden kokemisella on yhteys. (Nuortenlinkki.fi 2020a)

Nuorten ehkäisevää päihdetyötä on tutkittu paljon ja siitä on tehty useita opinnäytteitä, siksi se onkin aiheena haastava. Jo yhteisöpedagogin koulutuksessa tulee toistuvasti esille ehkäisevä työote ja se nähdään useasti myös edullisemmaksi kuin esimerkiksi korjaava työ, jolloin vahinko on jo sattunut (Jukkala & muut 2012, 118). Halusin lähteä haastamaan itseäni valitsemalla kyseisen aiheen ja ilokseni kohtasin tilaajan, jolla oli aito työelämän tarve tälle kehittämistyölle.

Kunnassa ei ole juurikaan tehty nuorten ehkäisevää päihdetyötä ja sen tarve tulee kasvamaan vallitsevan koronakriisin aikana ja sen jälkeen, joten työ on tilaajalle hyvin ajankohtainen. Opinnäytetyön tavoitteena on edistää kunnassa nuorten ehkäisevää päihdetyötä, kokoamalla moniammatillinen työryhmä ja aloittaa sen toiminta. Onnistunut työryhmätoiminta edistää nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja luo uuden toimintamallin, jota on tulevaisuudessa mahdollisuus jatkokehittää. Nuorisolain mukaan nuorten ehkäisevä päihdetyö käsittää kaikkia alle 29-vuotiaat henkilöt (Preventiimi 2009, 12). Kohderyhmän rajaamiseksi työssä ja toiminnassa keskitytään yläkouluikäisiin ja toisen asteen opiskelijoihin.

### 1.1 Perhon kunnan vapaa-aikatoimi

Kehittämistyöni tilaaja toimi Perhon kunnan vapaa-aikatoimi. Perhon kunta on perustettu vuonna 1868. Kunnassa on vajaa 3000 asukasta ja se kuuluu Keski-Pohjanmaan maakuntaan, Länsi-Suomen lääniin. (Perho.com 2020a.) Se sijaitsee Jyväskylän ja

Kokkolan välillä ja naapuri kunnat ovat Halsua, Veteli, Vimpeli, Alajärvi, Kyyjärvi, Kinnula ja Lestijärvi (Maanmittauslaitos 2020).

Kuntaliiton tekemän väestörakenne diagrammin mukaan Perhon suurin ikäryhmä vuonna 2018 oli 5-9-vuotiaat pojat ja 10-14 -vuotiaat tytöt. 0-29-vuotiaita samaisena vuonna oli yhteensä 1179, joista 603 oli miehiä ja 576 naisia. Suomen nuorisolain piiriin kuuluvia oli siis noin kolmas osa koko kunnan väestöstä. Vähiten oli 80-99-vuotiaita, heitä oli yhteensä 266. Sukupuolijakauma oli melko tasainen vuonna 2018 ja sekä naisten että miesten osalta oli havaittavissa selvät kasvupiikit ikävuosien 0-19 ja 60-74 kohdilla. (Kuntaliitto 2019.) Kuntaliiton syntyneiden ja kuolleiden diagrammin mukaan, Perhossa vuosina 1990-2018 syntyvyys on joka vuosi ollut selkeästi korkeammalla kuin kuolleisuus. Toisin kuin useissa muissa Suomen kunnissa, joissa syntyvyys on kuolleisuutta vähäisempää. (Kuntaliitto 2019.)

Vapaa-aikatoimi on kokonaisuudessaan vastuussa kunnan nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntatoimista. Toimintaan kuuluu olennaisesti myös turvallisuussuunnitelman ja päihdestrategian juurruttaminen kuntaan. (Perho.com 2020b.) Toiminnan vaikutus ulottuu laajalle ja tavoitteina on kokonaisvaltainen kunnan nuorisotyön, kulttuuritoiminnan ja liikuntatoimien ylläpitäminen ja niiden kehittäminen sekä kuntalaisten toiveisiin vastaaminen. Perhon vapaa-aikatoimen talouspuoli koostuu kunnan omarahoituksesta ja Sisä- ja Länsi-Suomen aluehallintoviraston avustuksista sekä erinäisistä hanke- ja projektirahoituksista (Kinnunen 2020).

Vapaa-aikatoimi organisoii kunnan nuorisotyötä ja järjestää nuorille erilaisia tapahtumia, retkiä ja konsertteja, nuorisotalotoimintaa ja toimii tiiviissä yhteistyössä kunnan nuorisovaltuuston kanssa. Sen tavoitteita on muun muassa ylläpitää, kehittää sekä vastata nuorten toiveisiin, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää osallisuutta kunnan nuorisopolitiikassa. (Kinnunen 2020.) Myös koulunuorisotyötä on viime kuukausina vahvistettu ohjatuilla välituntitoiminnoilla sekä ala- että yläkoululla.

Nuoriso- ja vapaa-aikasihteerin virkaa hoitaa yhteisöpedagogi Jaakko Kinnunen, joka toimi myös opinnäytetyöohjaajana työpaikallani. Sihteerin tehtäviin kuului muun muassa nuoriso- ja vapaa-aikatoimen hallinnolliset asiat, toiminnan suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen sekä yhteistyö eri toimijoiden ja sektoreiden välillä. Nuoriso- ja vapaa-aikasihteri on kunnan hyvinvointikoordinaattori ja näin ollen vastuussa myös kunnan ehkäisevän päihdetyön koordinoinnista. Nuoriso- ja vapaa-aikasihteerin

lisäksi henkilöstöön kuuluivat etsivä nuorisotyönohjaaja, asuntola- ja vapaa-ajanohjaaja sekä yhteistyössä 4H toiminnanjohtaja. (Kinnunen 2020.) Toiminnassa oli mukana myös yksi nuorisotilan tuntityöntekijä.

## 1.2 Tarve ja tavoite

Tarve kehittämistyölle muotoutui tammikuussa 2020 kun aloitin työni kotikunnassani Perhon vapaa-aikatoimella. Aihe muodostui omasta mielenkiinnostani ja tilaajan aidosta tarpeesta vaikuttaa nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Kunnassa ei ollut ehkäisevää päihdetyöryhmää tai -toimijaa, jota nuoret olisivat voineet lähestyä ongelmalanteissa. Nuorten rajalliset harrastusmahdollisuudet kunnassa ajoivat nuoria käyttämään päihteitä. Erityisesti viikonloppuisin nuorten päihteiden käyttö näkyi kylällä juopuneena käytöksenä, ilkeinä ja rattijuopumuksina. Näistä teoista ja asioista nuorisotilalla ja koulussa rehentely sekä välinpitämätön asenne omaa ja muiden terveyttä ja turvallisuutta kohtaan, vahvistivat työn tarvetta. Vietin oman lapsuuteni ja nuoruuteni kyseisellä kylällä, ja koin tärkeäksi olla vaikuttamassa nuorten hyvinvointiin kunnassa nyt, kun minulla on siihen mahdollisuus.

Tilaajan toiveesta, opinnäytetyön tavoitteena oli saada aikaan jotain konkreettista tuotosta nuorten ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi. Työn tavoitteena oli koota ja käynnistää moniammatillinen nuorten ehkäisevä päihdetyöryhmä. Tarkoituksena oli aloittaa sen toiminta, vakiinnuttaa ryhmä ja antaa eväitä toiminnan jatkumiselle. Tulevaisuudessa ryhmällä olisi mahdollisuus myös kiinnittyä pysyväksi osaksi kunnan hyvinvointistrategiaa ja tukemaan Keski-Pohjanmaan mielenterveys- ja riippuvuusstrategiaa 2020-2024.

## 2 LÄHTÖKOHDAT JA TIETOPERUSTAA

Perhon kunnan sosiaali- ja terveystalvet ovat osa Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystalveluiden kuntayhtymää Soitea, jonka hallinto- ja päätoimipiste sijaitsevat Kokkolassa. Kaikkineen Soiten kuntayhtymään kuuluu kymmenen virallista jäsenkuntaa sekä lisäksi osakuntia ja yhteistyökuntia. (Soite.fi 2020a.) Soiten organisaatiossa työskentelee useita päihdetyöntekijöitä, jotka ovat vastuussa päihde- ja riippuvuustalveluiden tuottamisesta ja tarjoamisesta kuntayhtymän vaikutusalueella. Nuorille Soite tarjoaa Nuotta valmennusta, joka on tarkoitettu kaikille alle 25-vuotiaille päihdeongelmista kärsiville nuorille ja heidän perheilleen. (Soite.fi 2020b.)



Perhoon päihdetyöntekijä tulee Kokkolasta kaksi kertaa kuukaudessa. Nämä ajat kuitenkin saattavat muuttua ajanvarauksien mukaan suuntaan tai toiseen. (Soite.fi 2020b.) Myöskään kunnan nuorisotyöntekijöissä ei ollut henkilöä, joka olisi aktiivisesti tehnyt nuorten ehkäisevää päihdetyötä. Havaintojeni mukaan kunnan etsivä nuorisotyöntekijä oli eniten tekemisissä teeman parissa, muiden työtehtäviensä kautta. Nuorten tavoitettavissa ei siis ollut ehkäisevää päihdetyöntekijää tai -työryhmää, jolle olisi luotu toimintaan tarvittavat valmiudet ja resurssit. Nuorisotoimi ja opettajat työnsä ohella pyrkivät vaikuttavat nuorten päihdekäyttöön koulussa tai nuorisotilalla, mutta toiminta ei ulottunut muille tasoille; koteihin, harrastuksiin ja muuhun vapaa-ajan viettoon.

Kouluterveyskyselyiden 2006-2019 mukaan perholaisten nuorten päihteiden käyttö joidenkin indikaattoreiden mukaan on huolestuttavasti noussut viime vuosina. Erityisesti indikaattorit päivittäin tupakoivien määrästä, humalajuomisen lisääntymisestä sekä koetusta huumeiden helposta saannista paikkakunnalla aiheuttavat huolta.

Kouluterveyskyselyiden mukaan päivittäin tupakoivien määrä oli pysynyt keskimäärin perholaisilla 8.-9. -luokkalaisilla lähestulkoon samana vuodesta 2006 vuoteen 2019 (2006 14,1%, 2019 13,5%). Lukion 1. ja 2. vuosikurssin oppilailta päivittäinen tupakointi yleistyi 2006-2013 5,8% (2006 10,9%, 2013 16,7%). (Kouluterveyskyselyt 2006-2019h.) Koko Suomen 8.-9. -luokkalaisten, lukiolaisten ja ammattikoululaisten tyttöjen ja poikien päivittäinen tupakointi puolestaan keskimäärin vähentyi joitakin prosentteja 2006-2019 (Kouluterveyskyselyt 2006-2019g). Muualla Suomessa nuorten tupakointi oli siis vähentynyt, mutta tilastollisesti Perhossa nuorten päivittäinen tupakointi ei suuresti ollut muuttunut suuntaan tai toiseen.

Perholaisten 8.-9. -luokkalaisten humalajuominen vähintään kerran kuukaudessa lisääntyi 14,6 prosenttia vuosina 2006-2017 (2006 5,4%, 2017 20%). Huolestuttavaa oli vuosina 2013-2017 selkeä lisääntyminen 8.-9. luokkalaisilla, jolloin neljässä vuodessa alkoholin humalakäyttö yleistyi 14,8%. Perhon ammattioppilaitoksen osalta sekä tupakointi, että alkoholin käyttö olivat huomattavasti yleisempää, kuin Perhon lukiolaisilla. Humalahakuinen juominen vähintään kerran kuukaudessa perholaisilla ammattikoululaisilla nousi 9,4% vuosina 2008-2011 (2008 35,3% 2011 44,7%). (Kouluterveyskysely 2006-2019d.) Nämä tulokset ovat täysin päinvastaiset verrattuna koko Suo-

men tuloksiin kyseisestä indikaattorista, joka osoitti, että kaikkien tutkittujen ikäryhmien alkoholin käyttö oli laskenut sekä tytöillä että pojilla. (Kouluterveyskyselyt 2006-2019e). Näin Suomi juo -teoksen (Castren & muut 2018, 17) mukaan, alkoholiveroa nostettiin kuusi kertaa vuosien 2008-2018 vuosien aikana. Tämä on alueellisesti saatanut vaikuttaa muutokseen alkoholin käyttömäärissä. Teoksessa on myös esitetty, muun muassa saatavuuden vaikeutumisen, vanhempien lisääntyneen kontrollin ja aktiivisemmän harrastamisen vähentäneen nuorten alkoholin käyttöä (Castren & muut 2018, 161).

Huumekokeilut ovat lisääntyneet vuodesta 2006 koko Suomessa. 8.-9. luokkalaisten huumekokeilut ovat prosentuaalisesti alhaisimmat, ammattikoululaisten puolestaan korkeimmat. Vuoden 2019 tehdyn kyselyn mukaan 19,7% koko maan ammattikoululaisista oli käyttänyt kannabista ainakin kerran, kun lukiolaisilla vastaava prosentuaalinen luku oli 13,8% ja peruskoululaisilla 8,6%. (Kouluterveyskysely 2006-2019a.) Perhossa huumeiden yleistyminen näkyi 2017-2019, kun 8.-9. luokkalaisten kokivat huumeiden saannin helpoksi omalla paikkakunnallaan. Vuonna 2017 26,7% perholaisista nuorista koki huumeiden saannin helpoksi omalla paikkakunnalla, vuonna 2019 luku oli jo 35,3% (Kouluterveyskysely 2006-2019b). Huumeiden käytön lisääntymisen Suomessa osoittaa myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämä huumausaineenkysely 15-69 -vuotiaille vuodelta 1992 lähtien. Kokaiinin, ekstaasin, amfetamiinin sekä rauhoittavien, uni- ja kipulääkkeiden ei lääkinnällinen tarkoitus yleistyi vuosina 1992-2018 selkeästi. Erityisesti indikaattori osoitti kannabiksen käytön runsaan lisääntymisen näinä vuosina ja kertoo sen olevan edelleen selkeästi suomalaisten eniten käytetty huumausaine, myös nuorten keskuudessa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019.)

Perholaisten raittiutta tarkastellessa, 8.-9. -luokkalaisten raittius lisääntyi 6% (2006 61,3%, 2019 67,3%). Perhossa lukiolaisten raittius kasvoi 9,2% (2006 65,2%, 2019 74,4%), mutta ammattiopilaitoksen raittius oli huomattavasti alhaisempaa. (Kouluterveyskyselyt 2006-2019d.) Koko Suomen vastaavat tulokset osoittavat, että indikaattorit ovat yhteneväiset ja raittius on nuorten keskuudessa lisääntynyt sekä Suomessa, että Perhossa (Kouluterveyskyselyt 2006-2019c). Vaikka yksittäisten päihdeindikaattoreiden tulokset Perhon tilasta saattavat vaikuttaa huolestuttavilta, on tärkeää huomioda, että raittius on kuitenkin vuosien aikana lisääntynyt ja mukailut koko Suomen yleistä linjaa.

## 2.1 Nuorten ehkäisevä päihdetyö ja lainsäädäntö

Suomen valtiolla ja kunnilla on päävastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (Länsi ja Sisä-Suomen aluehallintovirasti & muut 2017, 1-4). Kunnat saavat tarvittaessa toimintaan tukea muun muassa aluehallintovirastoilta ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitokselta (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 19). Kunnallisella tasolla päihdeidenkäytön ennaltaehkäisyä voidaan toteuttaa esimerkiksi saatavuuden sääntelyllä, yhteisöön vaikuttavilla ohjelmilla ja toiminnoilla, liikennejuopumuksen ehkäisyllä ja mediavaikuttamisella (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2012, 11-13).

Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteisiin liittyviin tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. Tarkoituksena on ehkäistä päihteistä aiheutuvia haittoja ja tukea päihteetöntä elämäntapaa. (Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry & Maunu 2012, 12-13.) Nuorisoolan ehkäisevä päihdetyö ei kuitenkaan pelkästään vaikuta edellä mainittuihin asioihin, vaan siinä keskitytään myös mielenterveyden hyvinvointiin, seksuaali- ja yhdenvertaisuuskasvatukseen sekä rikollisuuden ja väkivallan ehkäisyyn. Se miten nuorisoolan ehkäisevä päihdetyö siis konkreettisesti eroaa yleisestä päihdetyöstä, on se, että nuorten ehkäisevässä päihdetyössä kasvatuksellisuus korostuu, nuoria kohdataan suurissa määrin ja eri foorumeilla, sosiaalisen vahvistamisen rooli on suuri, päihdeasenteisiin voidaan vaikuttaa varhaisessa vaiheessa, jossa lainsäädäntö rajoittaa alaikäisten päihteiden käyttöä. (Normann & muut 2018, 6-7.)

Nuorten ehkäisevän päihdetyön toimintamuodot voidaan jakaa kolmeen ryhmään: sosiaaliseen vahvistamiseen, yleiseen ehkäisyyn ja riskiehkäisyyn (Normann & muut 2018, 8). Sosiaalisessa vahvistamisessa pyritään tukemaan mm. nuoren sosiaalisia taitoja, itsetuntoa ja arvomaailmaa. Yleinen ehkäisy keskittyy päihteistä ja niiden haittoista tiedottamiseen ja riskiehkäisy kohdistuu jo tapauksiin, jolloin riski päihdehaittoihin on jo ilmennyt tai syntynyt. (Prevetiiimi.fi 2020.)

Kun kyse on nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä, koululla ja nuorisopalveluilla on suuri rooli sen esiin tuomisessa ja toteuttamisessa. Nuorisotilan selkeät pelisäännöt tehtynä nuorten kanssa yhteistyössä ennaltaehkäisevät päihdeidenkäyttöä ja motivoivat nuorta noudattamaan niitä (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2012, 31). Myös hyvä ja luottavainen suhde vanhempiin tai muuhun aikuiseen on tärkeä osa nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tällöin aikuinen pystyy paremmin reagoimaan nuoren tekemisiin ja vaikuttamaan ennaltaehkäisevästi muun muassa päihteiden käyttöön. (Fröjd &

muut 2009, 32.) Ehkäisevä päihdetyö onkin laaja-alaista toimintaa, jonka toimijajoukko on suuri ja vastuu siitä voidaan sanoa kuuluvan kaikille (Preventiimi.fi 2020).

Ehkäisevä päihdetyö on lakisääteistä toimintaa, joilla pyritään ennaltaehkäisemään päihteiden käytön sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä haittoja. Säädöksillä erityisesti pyritään myös turvaamaan ja mahdollistamaan nuoren ja lapsen oikeus esimerkiksi turvalliseen elinympäristöön, kehitykseen ja suojeluun. Seuraavat lait pääsääntöisesti ohjaavat nuorisolan ehkäisevää päihdetyötä: perustuslaki (1999/731), nuorisolaki (1285/2016), lastensuojelulaki (2007/417), laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (2015/523), alkoholilaki (1102/2017), tupakkalaki (549/2016), huumausainelaki (2008/373), arpajaislaki (2001/1047), terveydenhuoltolaki (2010/1326), sosiaalihuoltolaki (2014/1301) ja päihdehuoltolaki (1986/41). (Preventiimi 2009, 4-6.)

## 2.2 Yleiset nuorten päihteidenkäytön syyt ja haitat

Perhossa nuorten päihteiden käyttö sijoittuu suurilta osin viikonlopuille ja on yleensä viihdekäyttöä. Kun harrastusmahdollisuudet ovat rajalliset, täytyy keksiä muuta ajanvietettä ja valitettavan usein tilanne johtaa runsaaseen alkoholin käyttöön kavereiden kanssa. Alkoholin kulutus näkyy erityisesti koulujen päättymispäivänä ja juhannuksena, jolloin nuoret vuokraavat lähistöltä mökkejä, jonne lähtevät viettämään viikonloppua (Kinnunen 2020).

Niin kutsuttuja riskitekijöitä, jotka ajavat nuoret käyttämään päihteitä voivat olla ulkopuolisuuden tunne, huono itsetunto, epäonnistumiset, vaikeudet koulussa tai heikot sosiaaliset- ja tunnetaidot. Lisääntyneeseen päihteiden käyttöön vaikuttavat myös elämäntilanteen muutokset, päihdemyönteisyys ja puutteet huolenpidossa tai kasvatuksessa. (Oulun kaupunki 2017, 7.) Sosiaalinen paine tai nuoren henkilökohtaiset ongelmat eivät pelkästään aja nuorta päihteiden pariin, vaan myös kotiolot ja kasvatusta vaikuttavat siihen minkälaisen kuvan nuori päihteistä muodostaa itselleen. Nuorisotilalla tekemiäni havaintojeni mukaan, osa nuorten vanhemmista oli välinpitämättömiä lastensa päihteiden käytöstä, erityisesti tupakan poltosta. Alaikäiset nuoret perustelivat tupakan polton, sillä, että polttavat myös vanhempiansa ollessa läsnä.

Päihteidenkäyttö asettaa nuoret alttiiksi onnettomuuksille, vammautumisille tai jopa kuolemaan. Humalassa riskinotto-kyky heikkenee, tulee alttiimmaksi väkivallalle ja

riski tulla raiskatuksi kasvaa. Huumeiden käyttö voi aiheuttaa nuorelle ahdistuneisuutta, vainoharhaisuutta ja masennusta, muistin heikentymistä ja oppimisvaikeuksia. Huumeiden käyttöön liittyy usein myös lisääntynyt rahantarve, sosiaalisten suhteiden muuttuminen tai niiden väheneminen. (Mielenterveystalo.fi 2020) Tupakassa oleva nikotiini puolestaan aiheuttaa nopeaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista riippuvuutta. Tupakan poltto aiheuttaa monia ongelmia ja sairauksia keuhkoihin ja heikentää hapenkulkua verenkierrossa. Se myös vaikuttaa suun terveyteen, ihon hyvinvointiin sekä joidenkin lääkkeiden imeytymiseen. (Ollila 2016.)

Päihteet vaikuttavat erityisen voimakkaasti myös aivoihin ja keskushermostoon, jotka juuri nuoruusiässä kehittyvät nopeasti. Mikäli päihteiden käyttö alkaa hyvinkin nuorena, se vaikuttaa nuoren impulssikontrolliin, motivaatioon, tiedon käsittelyyn sekä ihmissuhteiden ylläpitämiseen. Näin ollen nuori tulee alttiimmaksi alkoholille, sen väärinkäytölle ja alkoholiriippuvuudelle. Nuorena runsas alkoholinkäyttö väistämättä vaikuttaa myös aikuisiällä ja saattaa johtaa usein päihde- tai käytöshäiriöön, johtuen aivojen rakenteellisen kehityksen hidastumisesta tai vauriosta nuoruusiässä. (Fröjd & muut 2009, 19.)

### 2.3 Moniammatillisen yhteistyön ja verkostotyön merkitys

Jotta nuorten ehkäisevä päihdetyö tuottaisi mahdollisimman paljon tulosta ja se olisi mahdollisimman tehokasta, on hyvä yhdistää erilaista päihdeviestintää ja strategioita. Hyvä keino tähän on nuoren ympärillä toimivien kasvatusverkostojen yhteistyö. Tähän verkostoon voivat kuulua esimerkiksi koti, koulu, viranomaiset ja lähiyhteisö, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä nuorten päihteiden haittojen ehkäisemiseksi ja heidän psykososiaalisen -hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Yhteistyössä täytyy kuitenkin erityisen tarkasti ottaa huomioon lainsäädäntö. (Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry & Maunu 2012, 23.)

Moniammatillisuudella tarkoitetaan eri ammattiryhmien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä työryhmissä tai verkostoissa (Koskela 2013). Moniammatillinen yhteistyö mahdollistaa pureutumisen asian ytimeen ja antaa tarvittavat työkalut ratkaista ongelmaa ammattitaidolla. Moniammatillinen yhteistyö myös laajentaa verkostoja entisestään ja mahdollistaa toiminnan jatkuvuuden myös tulevaisuudessa. Työskentely moniammatillisessa työryhmässä tai verkostossa vaatii jokaiselta jäseneltä suvaitsevaisuutta ja vastaanottavuutta. Tarkoitus tällaisessa yhteistyössä ei ole

oman näkökulman tai tiedon häivyttämisestä tai toisen tiedon arvostelua, vaan molemminpuolista vuorovaikutusta, tiedon jakamista ja uuden tiedon tuottamista (Koskela 2013).

Verkostotyössä ja verkostojen luomisessa tärkeintä on toimijoiden välinen luottamus, sitoutuminen ja tunteminen, joihin koko toiminta perustuu. Verkostotyön tavoitteena on jakaa uutta tietoa muille verkostossa toimiville ja oppia muilta. Ensin kuitenkin verkosto tarvitsee jonkin yhdistävän tekijä, usein se on joku vallitseva ongelma, johon kaivataan ratkaisua. Kun verkosto on luotu, päätetään yhteisestä tavoitteesta ja toimintamalleista, jonka jälkeen ryhdytään toimiin. Kun toiminta on loppu vaiheessa ja ongelmaan on löydetty ratkaisu, on tärkeää myös jakaa saatu tieto eteenpäin muiden hyödynnettäväksi. (Järvensivu 2017.)

### 3 KEHITTÄMISTYÖSSÄ KÄYTETYT MENETELMÄT

Kehittämistyöni menetelmiksi valikoituivat havainnointi, aivoriihi ja SWOT-menetelmä. Nämä menetelmät olivat vahvasti osana kasaamani ehkäisevän päihdetyöryhmän toimintaa ja sen vakiinnuttamista. Tiedonkeruu menetelminä käytin haastattelua ja kartoitusta, joilla pyrin vahvistamaan työn tarvetta sekä keräämään tietoa ja menetelmiä nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä ja tuomaan siitä ajankohtaista tietoa työryhmän hyödynnettäväksi.

Lähestymistapana työssä käytin kokeilukulttuuria. Kokeilukulttuuri on erinomainen vaihtoehto nopean kehittämisen tarpeeseen (Nieminen 2019). Kokeilukulttuuri voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: strategisiin kokeiluihin, kokeilukeskittyymiin ja pienimuotoisiin kokeiluihin. Strategisiin kokeiluihin kuuluu esimerkiksi hallituksen tavoitteet ja kärkihankkeet. Kokeilukeskittymät käsittävät alueelliset tai teemakohtaiset kokeilut ja verkostot. Pienimuotoiset kokeilut ovat paikallista ja nimensä mukaan pienimuotoista kehittämistä. (Antikainen & muut 2019, 5.) Kokeilukulttuurin yhtenä hyvänä puolena voidaan pitää muun muassa sitä, että se voi muuttaa ajattelutapaamme ja auttaa hyväksymään enemmän virheitä ja epäonnistumisia (Kokeilevasuomi.fi 2020).

Kokeilukulttuuri valikoitui kehittämistyön lähestymistavaksi sen tehokkaan tuloksellisuuden takia, mutta myös siksi, että se on armollinen epäonnistumisten kannalta.

Kokeilevassa toiminnassa ydinasiiana on oppiminen, oli tulos onnistunut tai epäonnistunut. Oppimista tapahtuu tuloksesta huolimatta, jos sen osaa kanavoida ja nähdä oppimisen kannalta. Kokeilukulttuurissa riskejä täytyy ottaa ja virheet ovat sallittuja. Ne ovat muun muassa asioita, jotka mahdollistavat nopean ja käytännönläheisen kokeilevan kehittämisen. (Nieminen 2019.)

### 3.1 Havainnointi

Havainnointi on yksi tärkeimmistä kehittämistyön menetelmistä. Havainnoinnilla pyritään saamaan tietoa esimerkiksi toiminnasta ja siitä, miten ihmiset käyttäytyvät luonnollisessa toimintaympäristössä. Sillä voidaan myös täydentää haastattelua. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 114.)

Hyödynsin havainnointia työryhmä -toiminnassa sekä työympäristössä nuorisotilalla ja tilaajan organisaatiossa. Työryhmän toiminnassa keskityin havainnoimaan lähinnä ryhmäläisten toimintaa, aktiivisuutta ja prosessin sujuvuutta. Nuorisotilalla havainnointi keskittyi nuorten päihdekäyttöön ja -asenteisiin sekä ohjaajien rooliin ja toimintaan osana päihdekasvatusta. Organisaation sisällä tein havaintoja sen rakenteista ja toimista, yrittäen saada mahdollisimman laajan kuvan organisaation toiminnasta.

### 3.2 Haastattelu

Haastattelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä. Haastattelulla pyritään syventämään ja keräämään tarkempaa tietoa tutkittavasta aiheesta. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 106.) Työn tietoperustan tukemiseksi toteutin kaksi haastattelua, joista toinen oli puolistrukturoitu haastattelu, joka äänitettiin ja litteroitiin. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat ennalta määrättyjä, mutta tarpeen tullen niistä voidaan poiketa. Joitakin kysymyksiä voidaan jättää kokonaan kysymättä tai niitä voidaan puolestaan lisätä. Litterointi toimii analysoinnin apuvälineenä. Litteroinnissa äänitteen sisältö niin sanotusti kirjoitetaan auki myöhemmin tehtävää mahdollista analysointia varten. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 107-108.)

Toinen haastattelu oli strukturoitu sähköpostihaastattelu, jossa hyödynnettiin benchmarking ajattelua. Strukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat puolestaan ennalta määrättyjä ja jäsenneiltyjä, joista ei poiketa. Vastausten sisältö jätetään avoimeksi. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 108.) Benchmarking on menetelmä, jolla

tutkitaan valitun menestyneen toimijan hyviä toimintatapoja ja pyritään hyödyntämään niitä omassa toiminnassa. Yleensä benchmarkingiin liittyy haastattelu sekä yritysvierailu. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 186.)

Puolistrukturoidun haastattelun toteutin työpaikallani, jossa haastattelin Perhon kunnan nuoriso- ja vapaa-ajansihteerii Jaakko Kinnusta. Haastattelun tarkoituksena oli saada tietoa kunnan vapaa-aikatoimen ja nuorisotoimen rakenteesta, rahoituksesta, tavoitteista ja toiminnasta. Samalla kartoitin kunnan nuorten ehkäisevän päihdetyön tilaa ja toimia mitä sen eteen on tehty. Esiin otettiin myös kehityskohteita kyseisiin teemoihin liittyen.

Haastattelu toteutettiin rennossa ilmapiirissä keskustelun omaisesti, mukaillen valmiiksi laatimaani kyselyrunkoa (Liite 1), tarvittaessa siitä poiketen tai jatkokysymyksiä esittäen. Haastattelutilanne äänitettiin puhelimellani, johon olin ennalta kysynyt haastattelijan suostumuksen ja jonka myöhemmin litteroin, jotta siihen palaaminen ja sen hyödyntäminen olisi helpompaa. Litteroinnin kuulemani sanasta sanaan, poistaen sieltä kuitenkin epäolennaisia täytesanoja, jotka eivät olleet olennaisia sisällön kannalta. Varmistin myös haastateltavalta voinko viitata ja käyttää hänen nimiään työssä. Näin varmistimme molemmin puolisen ymmärryksen ja luottamuksen, mihin ja miten haastattelua tulaisiin työssä käyttämään.

Toinen haastattelu oli strukturoitu sähköpostihaastattelu, benchmarkingajatusta hyödyntäen. Otin yhteyttä Ehyt ry:n Etelä- ja Keski-Pohjanmaan aluekoordinaattoriin, joka suositteli haastattelukohteeksi Vaalan kuntaa, joka vastaisi tarpeitani. Laitoin sähköpostiviestin esittelyineni Vaalan kunnan etsivälle nuorisotyöntekijälle Tiina Vaattovaaralle, joka on osaltaan vastuussa Vaalan kunnan nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä ja kysyin suostumusta haastatteluun. Varmistin häneltä myös luvan käyttää hänen nimeään työssä ja viitteissä. Haastattelun teema oli kunnan nuorisotyö ja nuorten ehkäisevä päihdetyö. Haastattelun tavoitteena oli saada tietoa vastaavan kokoisen kunnan onnistuneesta nuorten ehkäisevästä päihdetyötoiminnasta.

Laadin haastattelurungon (Liite 2), jonka kysymykset pitivät sisällään yleistä tietoa Vaalasta, nuorisotoimen rakenteista, rahoituksesta ja toiminnasta, jotta saisin yleisen käsityksen kunnasta ja voisin verrata saatuja tietoja Perhon kunnan tilanteeseen. Tarkentavilla kysymyksillä pyrin selvittämään Vaalan kunnan nuorten ehkäisevän päih-



detyön toimia; mitä toimia kunnassa on nuorten ehkäisevän päihdetyön vahvistamiseksi tehty, mistä siinä lähdettiin liikkeelle ja olivatko tehdyt muutokset tuoneet toivottua tulosta. Toin haastattelussa esiin myös ongelmat ja haasteet, joita kunta on kohdannut prosessin aikana, erityisesti se, miten kunnan pienuus on vaikuttanut nuorten ehkäisevän päihdetyön toimintaan ja millainen merkitys yhteistyökumppaneilla on ollut toiminnan kehityksessä.

### 3.3 Kartoitus

Opinnäytetyön tietoperustan vahvistamiseksi hyödynsin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2010, 46) laatimaa kartoitusta kunnan ehkäisevän päihdetyön tilasta. Kartoituksen tarkoituksena oli havainnollistaa ja saada tietoa kunnan sen hetkisestä ehkäisevän päihdetyön tilasta sekä hyödyntää sitä myöhemmin työryhmän toiminnassa.

Kartoituksessa oli 10 väittämää, joihin vastattiin ”kyllä” tai ”ei”. Tein kartoituksesta Webropol -ohjelman avulla sähköisen kyselyn (Liite 3). Lähetin avoimen Webropol -linkin saateteksteineen sähköpostitse kasaamallaeni työryhmän jäsenille, Perhon kunnan elintarvikekauppojen, huoltoasemien, urheiluseuran, seurakunnan, muutamien järjestöjen ja yhdistysten sekä nuorisovaltuuston puheenjohtajille ja esimiehille. Myös kaikki kunnan oppilaitoksien rehtorit ja vararehtorit saivat viestin. Ohjeistin viestin saaneita henkilöitä välittämään kartoituksen alaisilleen. Valitsemani toimijat olivat mielestäni keskeisessä osassa nuorten ehkäisevän päihdetyön toteutumisessa ja sen kehityksessä kunnassa ja siksi koin tärkeäksi kerätä tietoa juuri heiltä. Kaiken kaikkiaan kartoitus oli mahdollista tavoittaa noin 140 paikallista työntekijää muutamilta eri ammattialoilta. Kartoituksen vastausaika oli noin 2,5 viikkoa, jonka jälkeen ohjelma automaattisesti ilmoitti linkin sulkeutuneen, mikäli joku yrittäisi vielä vastata kartoitukseen. Kartoitus oli vastaajille täysin anonyymi, eikä siinä kerätty henkilö- tai yhteystietoja.

Vastaushetkellä kartoitukseen vastaajat näkivät vain väittämät ja vastausvaihtoehdot. Arviointi -asteikkoa vastaajilla ei ollut näkyvillä, koska kartoituksen tavoitteena oli saada yhteinen tulos kunnan ehkäisevän päihdetyön tilasta, ei yksittäisten henkilöiden tuloksia. Tulosten arviointi ja pisteytys tapahtui Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2012) valmiiden ohjeistusten ja asteikkojen avulla seuraavasti:

*”Pisteytys: Kyllä = 1 piste, ei = 0 pistettä.*

*1-3 pistettä: Kunnan ehkäisevä päihdetyö ei toteudu lain edellyttämällä tavalla. Aloitteen kunnan ehkäisevän päihdetyön tilanteen korjaamiseksi voi tehdä kuka tahansa kunnan työntekijä, asukas tai yhteistyökumppani.*

*4-7 pistettä: Kunnassa on syytä jatkaa ehkäisevän päihdetyön kehittämistä.*

*8-10 pistettä: Onneksi olkoon. Kunnassasi ehkäisevä päihdetyö nähdään tärkeänä keinona lisätä kuntalaisten hyvinvointia ja vähentää tietoisesti päihteistä aiheutuvia haittoja ja niiden kustannuksia.” (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2012, 46.)*

### 3.4 Aivoriihi ja SWOT-menetelmä

Aivoriihi eli brainstorming on luova ongelmanratkaisumenetelmä. Sen tarkoituksena on saada osallistujilta mahdollisimman paljon kokemuksia, näkökulmia, lähestymistapoja ja ratkaisuja ongelmiin. Aivoriihessä tavoitteena on mahdollistaa ideoiden vapaa ilmaisu ilman ennakkoluuloja, välitöntä kritiikkiä tai arvostelua. Vapaan ideoinnin jälkeen esille tulleita ajatuksia käydään läpi ja arvioidaan kriittisesti. Sen jälkeen voidaan eri äänestysmenetelmin päästä demokraattisesti parhaimpaan mahdolliseen lopputulokseen tai ratkaisuun. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 160-161.)

SWOT eli nelikenttäanalyysi on yleisesti yritystoiminnassa hyödynnetty analysointityökalu, mutta sitä voidaan hyödyntää laajasti myös muissa ympäristöissä ja organisaatioissa (Pk-rh.fi 2020). SWOT-analyysillä voidaan kartoittaa organisaation tai sen toiminnan nykytila, arvioimalla sen sisäiset vahvuudet ja heikkoudet ja ulkoiset mahdollisuudet ja uhat (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 147). Nelikenttäanalyysi voi myös auttaa tunnistamaan uusien strategioiden syntymisen ja alttiimman reagoinnin muutoksiin, joka puolestaan vahvistaa ennakointia ja turvaa tulevaisuutta (Onnistuyrittajana.fi 2020). Analyysia käytettiin työryhmän vakiinnuttamisen ja toiminnan ja resurssien arvioimisen tukena. Se toteutettiin aivoriihi menetelmää hyödyntäen työryhmän palaverissa. Pohjustin ryhmäläisille kertomalla mikä SWOT-analyysi on ja mihin ryhmä voi sitä hyödyntää. Tämän jälkeen lähdimme täyttämään nelikenttää osio kerrallaan. Ryhmäläiset saivat vapaasti sanoa mieleen tulevia asioista, jotka kirjoitin ylös. Tarvittaessa yritin johdatella työskentelyä ja saada esiin uusia näkökulmia tai lähestymistapoja. Mainitut asiat kirjasin ylös, joista kokosin yhden yhteisen analyysin.

#### 4 NUORTEN EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖRYHMÄ

Opinnäytetyöni aihe muotoutui joulukuussa 2019 tekijän ja tilaajan yhteisistä intresseistä edistää Perhon kunnan nuorten ehkäisevää päihdetyötä. Opinnäytetyön toiminnaksi valikoitui nopeasti nuorten ehkäisevän päihdetyöryhmän kasaaminen ja toiminnan aloittaminen. Opinnäytetyö aloittaa kunnan nuorten ehkäisevän päihdetyöryhmätoiminnan täysin tyhjin lähtökohdin, koska aiempaa dokumentointia tai materiaalia toiminnasta kunnassa ei ollut.

Opinnäytetyöprosessi alkoi tammikuussa 2020, samalla kun aloitin työni Perhon kunnan vapaa-aikatoimella asuntolan- ja vapaa-ajanohjaajana. Opinnäytetyösuunnitelmani esitin seminaarissa 22.1.2020, jonka jälkeen aloitin tietoperustan keräämisen. Varsinainen toiminta osuus sijoittui maaliskouluksi 2020.

Ryhmän koonti ja vetovastuu oli minulla, opinnäytetyön tekijällä, koko prosessin ajan. Sain kuitenkin tukea Perhon kunnan nuoris- ja vapaa-aikasihteeriltä Jaakko Kinnuselta ja tarvittaessa myös muilta kunnan työntekijöiltä. Isona apuna työryhmätoiminnassa oli myös Ehyt ry:n Etelä- ja Keski-Pohjanmaan aluekoordinaattori, joka antoi vinkkejä ja tietoa ehkäisevästä päihdetyöstä ja osallistui myös yhteen työryhmän palaveriin.

Ryhmän kokoamisvaiheessa otin selvää paikallisista kokemusasiantuntijoista, eri ammattialoilla toimivista henkilöistä, jotka ovat olleet tavalla tai toisella kontaktissa nuorten elämään tai ovat avain asemassa ehkäisevän päihdetyön toteutumisessa Perhon kunnassa. Myös paikalliset yhdistykset ja järjestöt osoittautuivat lähestymisen arvoisiksi toimijoiksi teeman kannalta. Lähestyin noin kolmeakymmentä (30) eri alla työskentelevää esimiestä tai vastuuhenkilöä sähköpostitse. Sähköpostiviestissä esittelin itseni, opinnäytetyöni aiheen ja sen tavoitteet. Viestissä pyysin henkilöitä välittämään tietoa omille alaisilleen ja ilmoittamaan määräaikaan mennessä halukkuudesta lähteä mukaan työryhmään.

Määräaikaan mennessä ilmoittautumisia tuli kuusi (6), joka myös vakiintui työryhmän kooksi. Kolme jäsentä oli yläkoulun henkilöstöstä; erityisopettaja, koulukuraattori ja opinto-ohjaaja. Mukana olivat myös etsivä nuorisotyöntekijä, kunnan hallinnon jäsen ja nuorisoseuran edustaja. Myöhemmin ryhmän toiminnassa ja sen tukena oli aktiivisesti mukana myös kunnan nuoris- ja vapaa-aikasihteerin, joka otti vastuun ryhmästä

sen vakiinnuttamisen jälkeen. Työryhmä kokoontui kolme kertaa, jokaisen palaverin kesto oli noin 1,5 tuntia. Yhdessä palaverissa kaikki jäsenet olivat paikalla, muissa tapaamisissa poissaolijoita oli 1-2 henkilöä.

#### 4.1 Ryhmän toiminta

Ensimmäinen tapaaminen oli tarkoitus pitää 17.3.2020 Perhon nuorisotilalla, Nuopparilla. Koronaepidemian takia, tapaaminen jouduttiin perumaan ja palaveri siirrettiin uuteen ajankohtaan. Laadin PowerPoint -esityksen, jossa esittelin opinnäytetyöni aiheen ja tavoitteet, tilastoja nuorten päihteiden käytöstä sekä muuta tietoa ehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Esityksessä oli myös Webropol -linkki Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2010) julkaisemaan kartoitukseen kunnan ehkäisevän päihdetyön tilasta (Liite 3), SWOT-analyysi sekä vuosikellon ideointi. Lähetin esityksen toimijoille ohjeistusten kera sähköpostitse. Toimijoiden tehtäväksi jäi itsenäisesti tutustua materiaaleihin ja aiheeseen sekä pohtia asioita SWOT-analyysiin ja vuosikelloon täytteeksi.

Olin ollut aiemmin yhteydessä Ehyt ry:n Etelä- ja Keski-Pohjanmaan aluekoordinaattoriin, jonka kanssa sovimme hänen vierailustaan ensimmäiseen palaveriimme. Palaverin teemana oli tutustua nuorten ehkäisevään päihdetyöhön, millainen sen tila on Perhossa ja keskustella aiheesta. Aloitimme palaverin sillä, että jokainen sai esitellä itsensä, työnkuvansa ja kertoa suhteestaan ehkäisevään päihdetyöhön tai mikä sai itse kunkin lähtemään mukaan kyseiseen työryhmään. Tämän jälkeen annoin puheenvuoron Ehyt ry:n edustajalle, joka pohjusti nuorten ehkäisevää päihdetyötä, esitteli Ehyt ry:n toimintaa, Keski-Pohjanmaan nuorten päihdetilastoja ja ehkäisevän päihdetyön menetelmiä. Itse toimin suurimmaksi osaksi tarkkailijan roolissa, toin esiin omia havaintoani sekä esitin tarpeen tullen kysymyksiä. Tarkoituksena oli antaa aikaa Ehyt ry:n aluekoordinaattorin ja ryhmän väliselle keskustelulle, jotta ryhmäläiset saisivat mahdollisimman ammattitaitoista opastusta aiheeseen ja heillä olisi mahdollisuus kysyä askarruttavista asioista. Keskustelua syntyi paljon ja nousi esiin, että nuorten ehkäisevää päihdetyötä tulisi kunnassa vahvistaa kaikilla tasoilla, niin koulussa, nuorisotyössä, kodeissa, harrastuksissa ja muussa vapaa-ajan vietossa. Ryhmä oli myös yhtä mieltä siitä, että päihteistä ja päihdeongelmista tulisi kunnassa puhua enemmän ja avoimemmin sekä madaltaa kynnystä puuttua tarvittavin keinoin nuorten päihdekäytökseen. Erityisesti nuorten tupakan poltto herätti huolta, koska sitä esiintyi niin ylä-

koulussa kuin nuorisotilallakin runsaasti. Heidän mielestään kunnassa oli vuosia vallinnut ”puhumattomuuden kulttuuri”, jossa asioista ei keskustella avoimesti tai ne jätetään syystä tai toisesta kertomatta. Tähän asiaan ryhmäläisillä tuntui olevan suurin motivaatio puuttua. Koko kunnan päihdekulttuuria olisi korkea aika alkaa muuttamaan, jotta päihteiden aiheuttamaa stigmaa saataisiin poistettua, avoimemmalle keskustelulle olisi enemmän tilaa ja tilanteisiin puuttuminen nähtäisiin rangaistuksen sijaan avun tarjoamisena.

Toinen Teams -palaveri oli täysin erilainen kuin edeltäjänsä. Palaverin teemana oli tehdä SWOT-analyysi ja alustava vuosikello 2020-2021, joten aika käytettiin tehokkaasti osallistavaan ideointiin eikä syvällisempää keskustelua tai pohdintaa ehtinyt syntyä. Olin itse vetovastuussa koko ajan, johdin keskustelua ja pidin huolta aikataulusta, jotta kaikki asiat ehdittäisiin käydä läpi. Tällä kertaa ryhmän havainnoiminen jäi vähälle, mutta oman toiminnan havainnointi puolestaan korostui ja kriittisyys omaa johtamis- ja organisointikykyä kohtaan kasvoi. Palaveri aloitettiin SWOT-analyysin eli nelikenttäanalyysin teolla, josta syntyi yksi yhteinen tuotos. Tiukan aikataulun vuoksi siirryimme heti ideoimaan vuosikelloa, joten SWOT-analyysin purkukeskustelu jäi seuraavaan kertaan. Ehdotin vuosikellon rytmittämistä koulujen lukuvuoden mukaan, koska koulu rytmittää suurelta osin myös nuorten elämää. Ryhmäläiset kokivat sen hyväksi lähestymistavaksi. Vuosikellon ideoinnissa lähdin liikkeelle siitä, että otin ensimmäisenä esiin tilaajalta esiin tulleet ongelmalliset ilmiöt. Pyysin ryhmäläisiä toimimaan samalla tavalla kuin SWOT-analyysin kanssa eli vapaasti ilmaisemaan ideoitaan ja ehdotuksiaan, miten ryhmä voisi lähteä vaikuttamaan näihin ongelmiin. Kun näihin kahteen pääongelmaan oli saatu mahdollisia ratkaisuja, lähdimme ideoimaan muuta toimintaa, joita oli tullut jo edellisessä palaverissa esiin. Sijoitin kaikki ryhmäläisten ideat vuosikelloon (kuva 1), jonka ryhmä saa hyödynnettäväkseen sekä paperisena, että sähköisenä versiona. Vuosikellon tarkemman sisällön esittelen myöhemmin tässä luvussa.

Kolmannessa eli viimeisessä palaverissa kävimme läpi kunnan ehkäisevän päihdetyötila kartoituksen tulokset ja keskustelimme niistä, palasimme myös pikaisesti edellisellä kerralla tehtyyn SWOT-analyysiin. Olin ennalta teemoitellut tulokset neljään ryhmään ja hieman analysoinut niitä. Kävimme johdollani läpi nämä teemat, keskustelimme niistä ja pohdimme, miten voisimme vaikuttaa mahdollisiin epäkohtiin. Keskustelua syntyi paljon ja todettiin, että työtä riittää ehkäisevän päihdetyön saralla.

Ryhmäläiset osasivat tulosten myötä myös nostaa esiin asioita ja huomioita, jotka eivät aiemmin olleet tulleet esiin. Suurimpina epäkohtina ja keskustelun aiheina nousivat esiin ehkäisevän päihdetyön koordinointi ja sen näkyminen kunnassa. Keskustelua tuotti myös ehkäisevän päihdetyön näkyminen kuntapolitiikassa. Ryhmä oli kuitenkin jo vuosikellon suunnittelussa ja SWOT-analyysissä lähtenyt tiedostamattaan hakemaan ratkaisuja joihinkin nyt esiin tullessiin epäkohtiin, joten ryhmäläisillä oli jo käsitystä siitä, mitkä asiat kaipaisivat eniten huomiota. Ehkäisevässä päihdetyössä ei voida kuitenkaan pelkästään kiinnittää huomiota vallitseviin epäkohtiin vaan täytyy ylläpitää jo saavutettuja tuloksia.

Kartoituksen tulokset herättivät yllättävän paljon reaktioita ryhmäläisissä, lähinnä huolta. Ne myös konkretisoivat sitä, kuinka paljon työtä on edessä. Tästä syystä koitin kannustaa ryhmäläisiä siihen, että toimintaa tulisi lähteä rakentamaan ja suunnittelemaan rauhassa ja asia kerrallaan. Ei pidä välittömästi yrittää tehdä suuria muutoksia tai vaikuttaa kaikkiin epäkohtiin, vaan keskittää ja rajata toimintaa, jolloin se palvelee parhaiten myös kohderyhmää. Palaverin lopuksi keskustelimme työryhmän jatkosta ja sovimme vetovastuun siirtyvän Perhon nuoriso- ja vapaa-ajansihteerille, hänen suostumuksestaan. Tämä tuntui loogiselta, koska hän on myös osaltaan nimettynä vastuuseen kunnan ehkäisevän päihdetyön toteuttamisesta ja sen koordinoinnista. Paikalla olleet ryhmän jäsenet ja tilaaja vaikuttivat tyytyväisiltä toiminnan aloitusvaiheeseen ja ryhmän aikaansaannoksiin. Ryhmä koki, että vastaava toiminta olisi pitänyt aloittaa jo vuosia aiemmin ja siitä syystä he tuntuivat olevan mielissään ja motivoituneita, että toiminta saatiin kunnassa viimein aloitettua.

#### 4.2 Vuosikello

Vuosikellon ideoinnissa keskityimme ensin tilaajalta esiin tullessiin ongelmallisiin ilmiöihin. Koulujen päättäjäisviikonloppu ja juhannus ovat olleen kunnassa ongelmallista aikaa nuorten runsaan alkoholin käytön takia. Päättäjäisviikonloppuun lähdimme hakemaan ratkaisua Kokkolassa järjestettävän Nollapiste -tapahtuman kautta, joka järjestetään vuosittain koulujen päättymispäivänä. Päätimme, että työryhmä ja nuori-soedustus käyvät ensi vuonna vierailmassa tapahtumassa ja katsomassa, olisiko Perhosta kannattavaa järjestää bussikyttä seuraavaan Nollapiste -tapahtumaan. Esiin nousi myös se, että mikäli tapahtuma on kokemuksen arvoinen, voidaan Perhossa tu-

levaisuudessa lähteä suunnittelemaan omaa päättäjäisviikonloppu -tapahtumaa yhteistyössä lähikuntien kanssa. Juhannuksen rauhoittamiseen ryhmä uskoi ennalta ehkäisevän päihdetyön tukevan juhannuksen ajan päihdekäytöstä. Aktiivisella ympäri- vuotisella toiminnalla, jota tehostettaisiin juhannuksen lähestyessä, voitaisiin vaikuttaa nuorten ajatuksiin ja valintoihin, jotka voisivat näkyä vastuullisina valintoina myös juhannusviikonloppuna.

Kolmantena suurempana kokonaisuutena nousi esiin ehkäisevän päihdetyön näkyvyys ja tiedotus kunnassa. Tämä näky myös vuosikellon sisällössä, jossa panostettiin ryhmän esillä oloon erityisesti kouluissa ja nuorisotilalla vanhempainiltojen ja muiden vierailujen merkeissä. Myös näkyvyys sosiaalisessa mediassa ja paikallistiedotuksessa koettiin tärkeäksi, jolloin tieto uudesta työryhmä -toiminnasta ja nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä tavoitaisi nuoret, nuorten vanhemmat ja muut kuntalaiset. Näillä keinoilla ryhmä pyrki luomaan matalankynnyksen toimintaa ja saavuttamaan nuorten luottamusta. Toimilla myös pyrittiin luomaan avoimempaa keskustelua päihteistä ja nykyisen päihdekulttuurin muuttamisesta siihen suuntaa, että vastuu nuorten päihteiden käytöstä olisi kaikilla kuntalaisilla.

VUOSIKELLO		N E P T		Lv. 2020- 2021	
ELOKUU	Kokous, Perho-päivät				
SYYSKUU	Vanhempainillat, Nuoppari -vierailu				
LOKAKUU	Valmistautumista ept viikkoon				
MARRASKUU	Vko 45 Ept -viikko: luentovierailijoita, Camera Obscura				
JOULUKUU					
TAMMIKUU		Mahdollisia koulutuksia		Tiedotusta & Koulunuorisotyötä	
HELMIKUU					
MAALISKUU	Kokous, (varaus ensi vuoden Camera Obscuraan)				
HUHTIKUU	Vanhempainillat, Nuoppari -vierailu				
TOUKOKUU	Päihdepäivät, Nollapiste -tapahtuma				
KESÄKUU	Juhannus: nept -teeman korostamista nuopparilla				
HEINÄKUU					

Kuva 1: Työryhmän vuosikello 2020-2021 (Viitala 2020).

Vuosikello suunniteltiin alkavaksi syyslukukaudella 2020, mutta jo kuluvana keväänä ryhmä teki itseään näkyväksi paikallismediassa mainostamalla alkaneesta työryhmätoiminnasta. Muuten toiminta katsotaan alkavan elokuussa koulujen alettua. Vuosikellossa näkyy vain yksittäiset tapahtumat ja läpi vuoden tapahtuva tiedotus ja koulunuorisotyö. Vuosikello on alustava ja siihen voi tulla muutoksia, esimerkiksi tilattavien toimintojen saatavuuksien mukaan.

Elo-syyskuulla ryhmä on mahdollisesti esillä elokuun lopulla järjestettävillä Perhopäivillä, jolloin kunnassa on ollut markkinakojuja, esiintyjä, konsertteja ja muuta toimintaa eri toimijoiden tarjoamana. Alustavien keskustelujen pohjalta ryhmä voisi jalkautua tapahtumien aikana tai pystyttää nuorille oman paikan, jonne tulla istumaan, juomaan kahvia ja juttelemaan. Koulujen alettua ryhmä tekee vierailun vanhempainiloissa ja nuorisotilalla.

Loka-joulukuussa valmistaudutaan ehkäisevän päihdetyönviikkoon, joka järjestetään viikolla 45. Ryhmä koki tärkeäksi voida järjestää toimintaa ja tiedottaa valtakunnallisesta teemaviikosta koko kunnassa; paikallislehdessä ja sosiaalisessa mediassa. Kaikille kuntalaisille luvassa olisi mahdollisesti aiheeseen liittyviä luentovierailijoita ja yläkoulun opiskelijoille kokemusoppimiseen perustuva Camera Obscura, jonka nuorisotoimi ja yläkoulu järjestäisi yhteistyössä työryhmän avustuksella.

Tammi-maaliskuulle merkattiin mahdollisia koulutusmahdollisuuksia nuorten ehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Koska ryhmässä ei ole henkilöä, jolla olisi kokemusta päihdetyöstä, mm. Ehyt ry:n järjestämät koulutusmahdollisuudet nähtiin hyödyllisiksi, jonne osallistuisi vuosittain vähintään yksi ryhmäläinen. Myös varaus Camera Obscuraan merkattiin tälle ajalle, sen voi kuitenkin toteuttaa milloin vain, riippuen sen saatavuudesta. Varaus on kuitenkin hyvä tehdä vähintään puolivuotta ennen suunniteltua ajankohtaa, mieluiten vuotta ennen, mikäli sen haluaa ehdottomasti tietylle viikolle.

Huhti-heinäkuulle luvassa on työryhmän vierailu nuorisotalolla ja vanhempainiloissa. Keväällä on hyvä muistuttaa nuoria ja heidän vanhempiaan pitämään huolta nuorten hyvinvoinnista ja samalla kertoa miten nuorten ehkäisevä päihdetyö ja työryhmän toiminta näkyy ja toteutuu kesäloman aikana. Keväällä 2021 Helsingissä järjestetään valtakunnalliset Päihdepäivät, johon työryhmä mahdollisuuksien mukaan osallistuu, kartuttamaan omaa tietotaitoaan. Toukokuussa järjestetään myös Nollapiste -tapahtuma



Kokkolassa, jonne työryhmä ja nuoret lähtevät yhteiskyydityksellä. Juhannuksen lähestyessä erityisesti nuorisotalon toiminnassa lisätään ennalta ehkäisevää työtettä, tietovisojen ja kisojen merkeissä.

## 5 NUORISOTILAN PÄIHDEOHJEISTUKSET

Nuorten ehkäisevän päihdetyöryhmän lisäksi opinnäytetyön tueksi valmistui nuorisotalolle ohjeistukset tilan päihdekäytänteistä. Ajatus nuorisotalon päihdekäytänteiden tekoon syntyi, kun tilalla työskennellessäni havainnoin, ettei selkeää ohjeistusta päihdekäytänteistä nuorille tai ohjaajille ollut. Ohjaajilla ei ollut selkeitä toimintaohjeita, miten päihteiden käyttöön tulisi tilalla puuttua ja miten eri tilanteissa tulisi toimia. Nuorilla puolestaan ei ollut johdonmukaista tietoa tilan päihdesäännöistä tai sääntörikkomusten seurauksista. Nämä epäselvyydet ja toiminnan epäjohdonmukaisuus aiheutti muun muassa puutteita auktoriteetin kunnioituksessa ja välinpitämättömyyttä päihteiden käytössä.

Nuorisotalalla toimi nuorisoalan ammattilaisia, mutta myös määräaikaista tuntityöntekijöitä, joiden vaihtuvuus oli suurta. Tuntityöntekijöillä ei välttämättä ollut lainkaan aiempaa kokemusta vastaavasta työstä eikä näin ollen kokemusta ohjaajan roolista nuorten ehkäisevässä päihdetyössä. Koska työntekijöiden vaihtuvuus oli suurta, ohjeistukset tulevat olemaan hyödyllinen työkalu tilan toiminnan ja nuorten ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi. Ohjeistukset mahdollistavat johdonmukaisemman ja yhteisemmän ohjaustoiminnan, joka tukee paremmin nuorten vastuullista päihteiden käyttöä.

Ohjaajien opas päihdekäytänteistä ei mielestäni olisi ollut tilalla riittävä, joten päätin tehdä myös nuorille oman ohjeistuksen tilan päihdekäytänteistä. Nuorisotalon yhteiset pelisäännöt tekevät nuorille selväksi tilan säännöt, ohjaajien toiminnan, ehkäisevät päihteiden käyttöä ja niistä aiheutuvia ongelmia (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012, 30). Tilan nuorilla oli tiedossa, että tila on päihteetön, mutta jostain syystä kunnioitus näitä sääntöjä ja auktoriteetteja kohtaan oli heikkoa. Koin tärkeäksi, että myös nuorilla tulee olla selkeästi tiedossa mitkä ovat päihdekäytänteet tilalla ja mitkä ovat sääntörikkomusten seuraukset. Heillä on myös oikeus tietää lainsäädännöllisistä velvoitteista, jotka ohjaavat koko nuorisotalon toimintaa ja sitä myöten myös päihdekasvatusta.

Aloitin ohjeistusten laatimisen tutustumalla lainsäädäntöön sekä kunnan säädöksiin päihdeettömistä tiloista. Molemmat ohjeistukset nojaavatkin siis hyvin pitkälle keskeisiin ehkäisevän päihdetyön- ja nuorisotyön lainsäädäntöön sekä mukailevat kunnan säädöksiä ja kehotuksia.

### 5.1 Ohjaajien opas

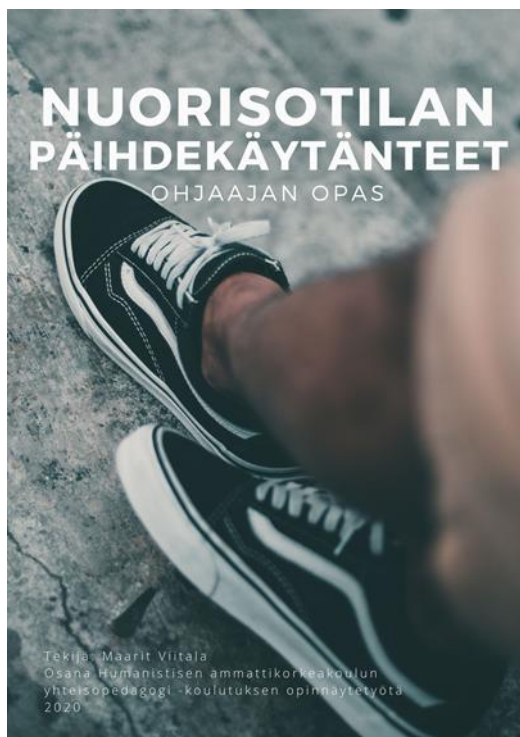
Lähdin työstämään ohjaajien opasta (Liite 4), jonka pohjalta olisi luonnollista laatia nuorten ohjeistus. Keräsin Word -tiedostoon säädöksiä ja määräyksiä lainsäädännöstä ja huomioin myös kunnan omat säädökset nuorisotilan päihdeettömyydestä ja luonnostelin niihin liittyviä toimintakäytänteitä, miten ohjaajan tulisi päihdeiden kanssa tilalla toimia ja mitä ongelmatilanteissa tulisi ottaa huomioon. Oppaassa käytetyt keskeisimmät lait olivat: alkoholilaki 1102/2017, huumausainelaki 30.5.2008/373, laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 24.4.2015/523, lastensuojelulaki 13.4.2007/417, nuorisolaki 1285/2016 ja tupakkalaki 549/2016, jotka löytyvät oppaan lähdeluettelosta.

Luonnos vaiheessa, kun tärkeimmät asiat oli kirjattu ylös, lähetin sen sähköpostitse sillä hetkellä kolmelle työsuhteessa olevalle tilalla työskentelevälle henkilölle. Tämän tarkoituksena oli osallistaa tilan työntekijöitä yhteisten toimintaohjeiden laatimiseen, saada heiltä näkökulmia, tarkennuksia ja muita huomioita oppaaseen liittyen. Osallistaminen myös valmisti heitä sitoutumaan yhteisiin uusiin käytänteisiin. Kommentit ja muutamat tarkennukset oppaan sisältöön saatuani, muokkasin sen yhtenäiseksi selkeäksi kokonaisuudeksi.

Oppaan rakenteen päätin jäsenellä tapauskohtaiseksi, jotta se olisi mahdollisimman selkeästi ymmärrettävissä. Näissä tapauksissa ohjeistettiin miten erilaisissa päihdeisiin liittyvissä tilanteissa tulisi toimia. Tapaukset valikoituivat tilalla aiemmin tyypillisimpiin tilanteisiin esimerkiksi: kielletyllä alueella tupakointiin ja päihdeiden löytymiseen tilalta. Ohjeissa myös varauduttiin nuorisotilalla vielä melko tuntemattomaan ja vieraaseen, mutta yleistyvään ongelmaan: huumeiden käyttöön ja niiden hallussapitoon.

Lukijan tueksi, lisäsin siihen lainauksia lakisäädöksistä, jotta ohjaajat ymmärtävät miksi toimitaan tietyllä tavalla ja osaavat tarvittaessa perustella sen myös nuorelle. Sisällön ollessa valmis, siirsin se Canva -ohjelmaan, jolla tein viimeiset asetelut ja visu-

alisoinnit. Käytin aikaa oppaan visuaalisuuteen, kuviin ja taustoihin, jotta siitä välittyisi asian tärkeys ja se motivoisi ohjaajaa kiinnittämään enemmän huomiota nuorten päihteiden käyttöön. Oppaan tarkoitus ei ole pelotella vaan herättää lukijassa tunteita, antaa lakitietämystä nuorten päihteiden käyttöön liittyen. Se tuo myös esiin nuorisotyön keskeistä roolia nuorten ehkäisevässä päihdetyössä ja sen toteutumisessa. Tilaaja saa valmiin oppaan käyttöönsä paperisena ja sähköisenä versiona.



*Kuva 2: Nuorisotilan päihdekäytänteet: Ohjaajan oppaan kansisivu (Viitala 2020).*

## 5.2 Nuorten ohjeistukset

Nuorten ohjeistus (Liite 5) pohjautuu ohjaajien oppaassa käsiteltyyn lainsäädäntöön, kunnan säädöksiin tilan päihdeettömyydestä sekä tilan omiin aiempiin käytänteisiin ja tapoihin ja niiden sovelluksiin. Ohjeistus tehtiin käytännössä täysin ohjaajien oppaan pohjalta ja siinä esiintyvien lainsäädäntöjen lähteiden pohjalta. Tilaajan toiveesta nuorille tuleva ohjeistus sai olla ytimekäs, suora ja osoittaa sen, että ohjaajat suhtautuvat päihteiden käyttöön vakavasti ja niihin aletaan käyttää enemmän huomiota.

Ohjeistuksessa toin esille yleisiä käytänteitä tilan ja sen ympäristön päihdeettömyydestä, jotka koskevat kaikkia alueella oleskelevia henkilöitä. Kuten alueella voimassa oleva tupakointikielto ja tilan täysi päihdeettömyys. Tämän jälkeen kerroin päihteiden

takavarikoinnista, tilalta poistosta ja ohjaajien ilmoitusvelvollisuudesta. Näiden otsikoiden alle, tiivistin nuorille mitä ohjaajalla on oikeus tai velvollisuus tehdä, jos hän havaitsee päihteitä tai niiden käyttöä tilalla ja mitä sääntöjen rikkomisesta nuorelle seuraa. Koin tärkeäksi tuoda niitä toimia esiin, joita ohjaaja voi tarvittaessa tilalla tehdä päihteiden suhteen, kuten ilmoitusvelvollisuus ja säilöönoton käytänteet. Nämä tarkennukset turvaavat nuoren oikeudet, jotta he ovat tietoisia, mitä rikkeistä voi seurata ja varmistaa sen, ettei ohjaaja toimi epäoikeudenmukaisesti. Selkeyden vuoksi ohjeistuksen alussa mainitaan ja eritellään, mitä päihteillä dokumentissa tarkoitetaan, jotta turhilta väärinymmärryksiltä voidaan välttyä.

Nuorten ohjeistuksen luonnos lähetettiin Perhon nuorisovaltuuston jäsenten WhatsApp -ryhmään, jossa pyydettiin kommentteja ja muuta huomioitavaa taulun sisältöön. Tällä pyrin osallistamaan nuoria infotaulun sisällön suunnitteluun ja saamaan heiltä mahdollisesti uusia ideoita tai näkökulmia, miten ohjaajien tulisi vaihtoehtoisesti toimia. Kommentteja nuorilta ei kuitenkaan tullut, joten totesin tuotoksen olevan valmis viimeistelyyn, jonka tein ohjaajien oppaan tavoin Canva -ohjelmalla.



Kuva 3: Nuorisotilan päihdekäytännöt: Nuorten ohjeistus (Viitala 2020).

Nuorten ohjeistuksen tuli olla mahdollisimman selkeä, mutta samalla huomiota herättävä. Pyrin tekemään ohjeistuksesta mahdollisimman tiiviin ja helposti ymmärrettävän, josta kuitenkin tulisi kaikki oleellinen tieto esiin. Yksisivuisuus oli huomioitava, jotta sitä olisi helppoa laittaa tilalle näkyviin ja jakaa nuorisotilan sosiaalisessa mediassa. Valmis tuotos toimitettiin tilaajalle paperisena ja sähköisenä versiona.

## 6 TULOKSET JA POHDINTA

Kehitystyön tuotoksena syntyivät nuorten ehkäisevä päihdetyöryhmä, toiminnan vuosikello ja ohjeistukset nuorisotilan ohjaajille ja nuorille päihdekäytänteistä, jotka jäävät suoraan tilaajan hyödynnettäväksi. Haastatteluiden, kartoituksen ja SWOT-analyysin tulokset ovat käsitelty työssä tilaajan näkökulmasta, mutta niistä myös muut lukijat voivat saada ideoita oman toiminnan suunnitteluun tai opinnäytetyön ideointiin.

### 6.1 Haastattelut

Perhon nuoriso- ja vapaa-ajansihteerin sekä Vaalan etsivä nuorisotyöntekijän haastatteluissa keskityttiin kuntien nuorisotyön raameihin sekä nuorten ehkäisevään päihdetyöhön. Poimin haastatteluista työn kannalta vain olennaisimmat asiat ja teemoittelin ne neljään ryhmään. Haastattelujen analysoinnissa pyrin luomaan keskustelua haastatteluiden välille, pohtimaan syy-seuraussuhteita ja löytämään mahdollisesti ratkaisuja ongelmiin.

#### 6.1.1 Nuorisotoimien eroavaisuudet

Nuorisotyö kuntien välillä oli hyvinkin erilaista, vaikka kunnat ovat keskenään lähes samankokoiset. Molemmat olivat itsenäisiä, alle 3000 asukkaan kuntia, joilla oli nuorisotyössä melko samanlaiset haasteet ja mahdollisuudet toteuttaa sitä. Nuorisotalo toiminta molemmissa kunnissa oli melko samanlaista. Perhossa nuorisotalo oli auki kolme kertaa viikossa yläkouluikäisille ja alle 18-vuotiaille toisen asteen opiskelijoille, Vaalassa nuorisotalo oli auki kahtena iltana, mutta heidän kohderyhmänsä oli kuitenkin laajempi ja talotoiminta oli selkeästi suunnitelmallisempaa ja se mahdollisti nuorten yksilöllisen kohtaamisen ja toiminnan keskittämisen. Vaalan nuorisotalo tarjosi toimintaa torstai- ja perjantai-iltaisina seuraavasti:

” Nuorisotila Amppari avoinna torstaisin:

Torstaitupa klo 17-20.00 (15v. ja sitä vanhemmat alle 29 v./ etsivän nt:n kahvila)

Nuorisoillat perjantaisin:

Junnuetkot 1.-3. luokkalaisille klo 16-17.30.

Juniorifobia 4.-5. luokkalaisille klo 17.30-19.

Fobia klo 19-21 6. luokkalaisille ja yli 12-vuotialle, klo 21-23 jatkavat yli 12-vuotiaat. ” (Vaattovaara 2020.)

Vaalassa toimi myös nuorten työpaja, Lokkipaja. Se tarjosi nuorille ennaltaehkäisevää päihdekasvatusta sekä korjaavaa päihdetyötä. Pajalla oli myös käytössä vuonna 2014 käyttöön otettu ”Ehkäisevä päihde- ja huumetyönohjelma”. Toiminta oli suunniteltua ja se löytyi kunnan hyvinvointisuunnitelmasta. ”Työpajan tehtävä on motivoida asiakas pärjäämään elämässä ilman liiallista päihteiden käyttöä tai tarpeen vaatiessa ottamaan vastaan oikeanlaista apua ja pääsemään irti päihteiden liikkäytöstä” (Vaattovaara 2020). Perhossa vastaavanlaista työpajatoimintaa ei ollut.

Vaalan nuorisoiltojen järjestely toi jatkuvuutta toiminnalle ja ohjasi lapset nuorisotoimen piiriin varhaisemmassa vaiheessa, jolloin kynnyks osallistua nuorisotoimen tarjoamaan toimintaan vanhempana olisi matalampi. Vaalan tapa toteuttaa nuorisotalon toimintaa ei kuitenkaan olisi Perhossa kannattavaa toteuttaa, vaikka siitä pitkällä aikavälillä olisikin suuri hyöty. Perho on pinta-alaltaan laaja, jolloin esimerkiksi alakoululaisten pääsy keskustan nuorisotilalle tuottaisi vaikeuksia. Näin ollen ainoastaan keskustan alakoulun oppilailla olisi mahdollisuus päästä nuorisotilalle, joten toiminta ei tavoittaisi kaikkia kunnan varhaisnuoria.

#### 6.1.2 Nuorisotyön resurssit ja organisaation rakenteet

Perhossa nuorisotoimen työvoimaresurssit olivat niukat ja vaihtuvuus suurta. Nuoriso- ja vapaa-aikasihteerin lisäksi työntekijöitä oli etsivä nuorisotyönohjaaja, asuntolan- ja vapaa-ajanohjaaja, yksi nuorisotalon tuntityöntekijä sekä osittain myös 4H toiminnanjohtaja, jotka olivat vastuussa myös nuorisotilan toiminnasta. Vaalan työvoimaresurssit ei tullut haastattelusta selkeästi ilmi, mutta nuorisotalon ja nuorisotoimen ehkäisevän päihdetyön vastuuhenkilöitä oli arviolta noin kolme henkilöä. Perhossa ei esimerkiksi ollut henkilöä, joka olisi ollut pelkästään vastuussa kunnan nuorisotoiminnasta ja nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä. Vaalassa puolestaan roolitus tuntui olevan selkeä, toiminnassa oli työntekijöitä, joille oli osoitettu resurssit nuorisotoimintaan ja nuorten ehkäisevään päihdetyötoimintaan.

Tähän kehityskohteeseen Perhossa vaikuttaminen on riippuvainen kunnan taloudellisista resursseista ja siitä onko kunnalla varaa irrottaa vähintään yksi työntekijä ottamaan vastuuta pelkästään kunnan nuorisotyöstä ja sitä myöten myös nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä. Mikäli tämä resurssinlisäys tai -muutos olisi kunnalla mahdollinen, nuorisotoiminta kokonaisuudessaan voisi vahvistua, nuorisotoiminta olisi tavoitteellisempaa ja suunnitelmallisempaa, jolloin se myös tavoittaisi nuoria paremmin ja tukisi tehokkaammin heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan.

Vaalassa tehtiin myös sisäinen organisaationmuutos, joka astui voimaan 1.1.2019. Siinä neljänneksi osastoksi luotiin hyvinvointiosasto, johon kuuluvat hyvinvointipalvelut, nuorisopalvelut, kirjasto- ja kulttuuripalvelut. (Vaattovaara 2020.) Perhossa sivistys- ja vapaa-aikatoimi muodostavat kokonaisuuden, jolloin vapaa-aikatoimen vastualueeseen kuuluu nuorisotoiminta, kulttuuri- ja liikuntatoimi sekä päihdestrategian ja turvallisuussuunnitelman juurruttaminen kuntaan (Kinnunen 2020). Olisiko siis Perhossakin ajankohtaista tarkastella organisaation sisäisiä rakenteita ja miettiä, löytyisikö sieltä ratkaisua, jolla kunnan nuorten ehkäisevään päihdetyöhön ja koko nuorisotyön löytyisi enemmän resursseja ja toiminta saataisiin selkeytettyä?

### 6.1.3 Nuorten ehkäisevän päihdetyö kunnissa

Nuorten ehkäisevän päihdetyön toteutumisessa oli kuntien välillä suurin ero. Perhossa nuorten ehkäisevää päihdetyötä ei juurikaan ole tehty, joten sitä ei voi lähteä tarkemmin pohtimaan.

”Tiedän sen verran, että yhteistyötahoja on ehkäisevään päihdetyöhön yritetty kartoittaa. Totta tai Soite, eli sosiaali- ja terveystieteiden yhdistys täällä Keski-Pohjanmaalla on pyrkinyt myös Perhon tilanteeseen vaikuttamaan, mutta aika heikolla menestyksellä. Yhteistyötä on mietitty aikaisemmin Enter -hankeen kanssa ja muutamien muiden toimijoiden kanssa, mutta mitään konkreettista ei olla vielä saatu aikaiseksi.” (Kinnunen 2020.)

Vaalassa puolestaan tilanteeseen herättiin, kun kouluterveyskyselyisen indikaattorit osoittivat, että 8.-9 luokkalaisten humalahakuinen juominen on lisääntynyt ja huumeiden saanti omalla paikkakunnalla koettiin helpoksi, molemmissa prosentuaaliset luvut olivat 17,8% vuonna 2017 (Vaattovaara 2020). Perhossa vastaavat luvut olivat samaisena vuonna 20% ja 26,7%, jotka ovat nousseet entisestään (Kouluterveyskyselyt 2006-2019b,f). Tulosten seurauksena Vaalan kunnan nuorisotoimi päätti, että asialle täytyy tehdä jotain, ennen kuin on liian myöhäistä. Tilannetta lähdettiin ratkaisemaan

sillä, että kunnan etsivä nuorisotyöntekijä, Tiina Vaattovaara, osallistui Ehyt ry:n ohjaaja koulutukseen, jossa hän sai tarvittavaa pohjaa nuorten ehkäisevän päihdetyön toteuttamiselle. Aiemmalta koulutukseltaan Tiina oli psykiatrinen sairaanhoitaja ja oli erikoistunut psykiatrisen hoitotyön lisäksi myös päihdetyöhön, sekä opiskellut neuropsykiatriseksi valmentajaksi. Aiemmat opinnot ja kokemukset antoivat hyvää pohjaa nuorten ehkäisevään päihdetyöhön ja mahdollistivat tiedon jakamisen myös kollegoilleen. ”Ennaltaehkäisevää toimintaa on ollut aiemminkin, mutta Ehyt ry:n koulutusten jälkeen aloimme lisätä toimintaa ja tehdä sitä suunnitelmallisemmin” (Vaattovaara 2020).

He ovat vahvistaneet myös koulunnuorisotyötä ja suurimmaksi osaksi heidän tekemänsä toiminnat ovat järjestetty koulun kanssa yhteistyössä. Muun muassa Ehyt ry:n Juteltaisko? 5.-6. -luokkien päihdeoppitunti- ja vanhempainilta-malli, nuuska-agenttien toiminta ja nuuskakoukku-kampanjan, jotka ovat tuottaneet tulosta ja nuorten aiemmin runsas tupakointi ja nuuskan käyttö on vähentynyt. Vaalan etsivä nuorisotyöntekijä muiden ohjaajien kanssa on myös kunnan yhtenäiskoululla ja lukiolla tiistaisin, keskiviikkoisin ja torstaisin klo: 11.45-12.45, jolloin yläkoululaisilla on Parkki eli kerhotunti. Etsivä nuorisotyöntekijä osallistuu myös aktiivisesti oppilaitosten tapahtumiin. Nuorisotoimen ja koulun välistä yhteistyötä helpottaa Vaattovaaran mukaan se, kun kunnassa on vain yksi yhtenäiskoulu ja lukio.

Nuorten ehkäisevä päihdetyön näin runsaaseen näkymiseen Perhossa ei ole varaa, vaikka työryhmä kyseiselle toiminnalle nyt löytyykin. Työryhmässä ei kuitenkaan tällä hetkellä ole henkilöä, joka pystyisi irrottautumaan omilta töiltään vastaavasti ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseksi. Siksi onkin tärkeää, että työryhmä suunnittelee toimintaa hyvissä ajoin lukuvuodelle ja pyrkii pitämään suunnitelasta kiinni. Tärkeää on myös yhteistyö toimijoiden välillä, jotta nuoria olisi mahdollisuus tavoittaa ja tarjota heille tukea mahdollisimman hyvin niin koulussa, nuorisotilalla kuin vapaa-ajallakin.

#### 6.1.4 Kunnan koon merkitys

Kaiken kaikkiaan haastattelut osoittivat sen, että myös pienellä itsenäisellä kunnalla on mahdollisuus onnistua nuorten ehkäisevässä päihdetyössä, jos sen toiminta on selkeää ja suunnitelmallista ja toimijoille mahdollistetaan ammattitaitoinen koulutus ehkäisevän päihdetyön toteuttamiselle. Suuressa roolissa on siis henkilöstön ammatti-



taito ja motivaatio tehdä töitä tavoitteiden eteen. Kinnusen mainitsemia Perhon nuoristyön tavoitteita on jo saavutettu kuluneen lukuvuoden aikana ja muun muassa Perhon nuorisovaltuuston toiminta on nyt aktiivista ja nuorten osallisuus nuorisotilalla on vahvistunut. Tämä osoittaa sen, että myös nuorten ehkäisevän päihdetyön tavoitteita on mahdollista saavuttaa kovalla ja motivoituneella työllä.

”Tavoitteitahan on lisätä täällä kunnan alueella nuorten osallisuutta, että nuoret pääsisivät itse vaikuttamaan sitä mitä he haluavat päästä tekemään vapaa-aikanaan, ehkäistä syrjäytymistä plus muita tällaisia. Päästä vaikuttamaan uuden laaditun VANUPO eli valtakunnallinen nuorisopolitiikan suunnitelman puitteissa.” (Kinnunen 2020.)

Vaalassa kunnan koko nähtiin positiivisena asiana. Siellä koettiin, että yhteisöllisyys ja tiedon levittäminen oli helppoa, koska kunta oli pieni ja paikallistuntemus hyvä. Yhteistyökumppanit ja toiminnan rahoittajat toiminnan mahdollistajina, koska kunnalla itsellään ei olisi ollut varaa omin avuin toteuttaa kaikkea toimintaa. Vaattovaara liputti toiminnan onnistumisen puolesta Ehyt ry:n tarjoamia koulutuksia, erityisesti tulosta ovat tuottaneet Ehyt ry:n Nuuska-agentti -toiminta ja Juteltaisko? -tunnit. Myös tiivis yhteistyö koulun kanssa koettiin tärkeäksi toiminnan onnistumisen kannalta. Vaattovaara koki, että nuoristyö on Vaalassa ansiokasta siksi, että organisaatio mahdollistaa työntekijöiden koulutautumisen, työntekijöitä kannustetaan ja innostetaan toteuttamaan rohkeasti ideoita.

”Saamme toteuttaa rohkeasti omia ideoitamme. Saamme koulutautua. Meitä kannustetaan ja innostetaan. Yhteistyö sujuu hyvin kaikkien kanssa, mutta etenkin koulun kanssa se on ollut toimivaa ja aktiivista ja siellähän me pääsemme lähelle kaikkia lapsia ja nuoria.” (Vaattovaara 2020.)

## 6.2 Kartoitus

Kartoituksella oli mahdollisuus tavoittaa noin 140 henkilöä, mutta vain 15 vastasi kyselyyn. Tulosta ei voitu pitää kovinkaan luotettavana, mutta se kuitenkin auttoi hahmottamaan, millaisella tasolla kunnan ehkäisevä päihdetyön tila oli ja sitä voitiin hyödyntää työryhmän toiminnan suunnittelussa. Vaikka kartoitus oli tulos kunnan ehkäisevän päihdetyön tilasta yleisesti, voidaan sitä hyödyntää myös nuorten ehkäisevässä päihdetyössä. Mikäli vanhemmilla ja muilla aikuisilla on tarpeeksi tietoa kunnan päihdetyöstä, päihdekäytänteistä ja kuka siitä on vastuussa, osaavat he tukea ja ohjata myös nuoria vastuullisempaan päihteiden käyttöön.

Kartoituksesta saatujen tulosten perusteella ”kyllä” -vastauksia oli keskimäärin 4,3 (64/15=4,3. Vastaus pyöristetty yhden desimaalin tarkkuudelle). Menetelmät osiossa esittelemäni arviointiasteikon perustella piste määrä yltää kohtaan: ”4-7 pistettä: kunnassa on syytä jatkaa ehkäisevän päihdetyön kehittämistä” (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2012, 46). Kartoitukseen vastanneita viittätoista (15) henkilöä ei tiedetä, joten vastaajat voivat olla kaupan henkilöstöä, seurakunnan työntekijöitä tai yhdistysten jäseniä, joiden tietämys ja käsitys kunnan ehkäisevästä päihdetyöstä voi olla vastaajien kesken olla ristiriitaiset. Kartoituksen tulokset ovat eriteltynä alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1), josta näkyy vastausten prosentuaaliset (%) ja äänimääräiset (n) luvut.

*Taulukko 1: Kunnan ehkäisevän päihdetyön tila- kartoituksen koonti (Viitala 2020).*

<b>Kunnan ehkäisevän päihdetyön tila</b>		
Kartoituksen vastanneita: 15	Kyllä %/ n	Ei %/ n
1. Tiedän kuka kunnassa johtaa ehkäisevää päihdetyötä	13,3% / 2	86,7% / 13
2. Ehkäisevä päihdetyö sisältyy kunnan strategioihin	53,3% / 8	46,7% / 7
3. Kunnassa on nimetty päihdetyöryhmä tai vastaava	40,0% / 6	60,0% / 9
4. Kunnassa on ehkäisevän päihdetyöntekijä tai yhdyshenkilö, jolle on osoitettu työhön riittävät resurssit	26,7% / 4	73,3% / 11
5. Ehkäisevää päihdetyötä käsitellään poliittisella tasolla	28,6% / 4	71,4% / 10
6. Kunnan tilat ja tapahtumat ovat päihdeettömiä	100% / 15	0% / 0
7. Valtaosassa kunnan kouluissa ja työpaikoilla on päihdeohjelmia	20,0% / 3	80,0% / 12
8. Asiakastyössä otetaan aina päihdeet puheeksi ja tapahtumat kirjataan seuranta varten	20,0% / 3	80,0% / 12
9. Elinkeinon ja valvontaviranomaisten kanssa tehdään yhteistyötä vastuullisen alkoholin myynnin ja anniskelun kehittämiseksi	66,7% / 10	33,3% / 5
10. Kunnan päihdetilannetta seurataan vuosittain	60,0% / 9	40,0% / 6

Käsittelen tulokset yhdistelemällä kysymyksiä asiakokonaisuuksiksi. Nämä asiakokonaisuudet ovat: ehkäisevän päihdetyön koordinointi, ehkäisevä päihdetyö kuntapolitiikassa, ehkäisevän päihdetyön näkyvyys työpaikoilla ja ehkäisevän päihdetyön toteutuminen ja sen valvonta. Analysoinnissa keskityn pohtimaan, miksi vastaukset ovat tietynlaisia ja millä keinoin kehittämiskohteisiin voitaisiin tarttua myös nuorten ehkäisevässä päihdetyössä.

### 6.2.1 Ehkäisevän päihdetyön koordinointi

Vastaajista 86,7% vastasi, ettei tiedä kuka kunnassa johtaa ehkäisevää päihdetyötä ja vain 13,3% vastasi tietävänsä. 60% vastaajista puolestaan vastasi, ettei kunnassa ole

nimettyä päihdetyöryhmää tai vastaavaa, 40% vastasi että kunnassa on nimetty päihdetyöryhmä tai vastaava. 73,3% vastanneista oli myös sitä mieltä, ettei kunnassa ole ehkäisevää päihdetyöntekijää tai henkilöä, jolle olisi osoitettu työhön riittävät resurssit. 26,7% koki, että kunnassa on tällainen henkilö.

Kunta on ensisijaisesti vastuussa ehkäisevän päihdetyön toteutumisesta paikkakunnalla (Länsi ja Sisä-Suomen aluehallintovirasti & muut 2017, 1-4). Laki velvoittaa kuntia nimeämään ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä vastaavan toimielimen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & muut 2017, 1-4). Perhossa tämä toimielin oli sivistys- ja vapaa-aikatoimi, tarkemmin kunnan hyvinvointitiimi. Mainitut tulokset osoittavat mielestäni selkeästi sen, ettei kuntalaisille ollut annettu riittävästi tietoa kunnan ehkäisevän päihdetyön rakenteista. Asia voidaan nähdä myös niin, etteivät vastaajat tietäneet keneen henkilöön kunnassa tulisi ottaa yhteyttä, mikäli itse tai läheinen tarvitsi tukea päihdeongelmiin.

Perhon kunnassa ei ollut omaa päihdetyöntekijää, vaan yhteydenotot tuli ottaa Keski-Pohjanmaan sosiaali- ja terveystyöntekijänsä Soiten päihdetyöntekijään, joka vieraili paikkakunnalla noin kaksi kertaa kuukaudessa. Tämä mielestäni nosti kuntalaisten, erityisesti nuorten, kynnystä hakea apua päihdeiden käyttöön tai rahapelihaittoihin. Nuorilla ei ole vielä suurta kokemusta terveyspalveluiden rakenteista ja toimintaperiaatteista, joten soitto Kokkolan päihdetyöntekijälle saattaa olla joillekin todella vaikeaa. Mikäli kunnassa olisi päihdetukihenkilö tai -ryhmä, johon ottaa tarvittaessa yhteyttä, se madaltaisi kynnystä avun hakemiseen ja neuvoisi yksilöllisesti, miten tilanteessa tulisi toimia ja keneen ottaa yhteyttä. Avun hakemisen kynnystä voi lisätä myös se, että välimatka Kokkolaan on pitkä, eikä kulkeminen sinne ole kaikille itsestään selvyyttä. Palveluiden tavoitettavuus ja nuorten ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen olisi kuitenkin mahdollista myös ilman kunnan työvoimaresurssien lisäämistä. Mikäli tiedotusta kunnan päihdetyön rakenteista lisättäisiin ja erityisesti kouluille vietäisiin tietoa siitä, miten ja mistä tukea tai apua voi hakea, tarkastelussa olleet tulokset voisivat olla positiivisemmat.

### 6.2.1 Ehkäisevä päihdetyö kuntapolitiikassa

28,6% vastasi, että ehkäisevää päihdetyötä käsitellään poliittisella tasolla. 71,4% kuitenkin oli sitä mieltä, ettei kunnassa ehkäisevää päihdetyötä käsitellä poliittisella tasolla. 53,3% vastasi, että ehkäisevä päihdetyö sisältyy kunnan strategioihin, kun 46,7% oli sitä mieltä, että ehkäisevä päihdetyö ei sisälly kunnan strategioihin.

Tämä tulos on mielenkiintoinen, sillä suurin osa vastasi, ettei ehkäisevää päihdetyötä käsitellä poliittisella tasolla, mutta tulos oli huomattavasti tasaisempi, kun kysyttiin, kuuluuko ehkäisevä päihdetyö kunnan strategioihin. Tästä voikin päätellä, että vastaajilla oli aavistus siitä, että ehkäisevä päihdetyö kuuluu tai pitäisi kuulua kunnan strategioihin, mutta se ei näy kuntalaisille. Aiemmin on jo mainittu, että laki velvoittaa kuntia nimeämään ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavan toimielimen ja Perhossa tämä toimielin on sivistys- ja vapaa-aikatoimi. Onko tässä tilanteessa täytetty vain lain velvoittama osuus, nimeämällä ehkäisevän päihdetyöstä vastaava toimielin, mutta sitä ei ole viety käsiteltäväksi kunnan poliittiselle tasolle, jolloin näkyviä toimia sen eteen ei ole tehty. Eli tosiasia on se, ettei ehkäisevää päihdetyötä kunnassa ole käsitelty poliittisella tasolla.

Vai voiko kyse olla kuitenkin puhtaasti resurssien vähäisyydestä? Perhon kunnan vapaa-aikatoimella oli rajallisesti työvoimaresursseja, nuoriso- ja vapaa-ajansihteerillä ja sivistystoimenjohtajalla on useita vastuualueita, joissa he toimivat koordinaattoreina eikä näin ollen esimerkiksi nuorten ehkäisevän päihdetyön tehtäviin ole osoitettu riittäviä resursseja. Nuorten ehkäisevää päihdetyötä ruohonjuuritasolla oli haasteellista toteuttaa, koska ammattitaitoista henkilöstöä ei ollut saatavilla tai ohjaushenkilöstöä ei ollut riittävästi. Toisaalta voiko kyse olla myös asioiden priorisoinnista? Onko muut vastuualueet koettu tärkeämmäksi ja nuorten ehkäisevä päihdetyötä ei ole nähty tarpeelliseksi edistää tai tuoda sitä esille? Valitettava tosiasia on se, että itsenäisen kunnan taloudelliset resurssit ovat rajalliset ja asioita täytyy priorisoida, eikä kaikkeen pystytä vaikuttamaan. Tästä syystä asioita kuitenkin täytyisi ajatella laajemmin, ja miettiä olisiko nuorten ehkäisevään päihdetyöhön mahdollisuus lisätä resursseja, jolloin se poistaisi päihdeongelmien vahvaa stigmaa, madaltaisi kynnyksiä hakea apua ja vähentäisi näin terveydenhuollon kuormitusta tulevaisuudessa.

### 6.2.3 Ehkäisevän päihdetyön näkyvyys työpaikoilla

20% vastanneista vastasi, että valtaosassa kunnan kouluista ja työpaikoilla on päihdeohjelmia ja että, asiakastyössä otetaan aina päihteet puheeksi ja tapahtumat kirjataan seurantaan varten. 80% vastanneista oli sitä mieltä, että päihdeohjelmia kouluilla tai työpaikoilla ei ole ja päihteitä ei oteta puheeksi asiakastyöskentelyssä eikä tapahtumia kirjata ylös seurantaan varten.

Näiden kysymysten vastauksiin vaikuttaa olennaisesti se, missä vastaaja työskentelee. Esimerkiksi kaupassa työskentelevä henkilö ei välttämättä ota päihteitä puheeksi asiakastyöskentelyssä. Kaupanhenkilöstön kuitenkin täytyy viimeisimmän säädöksen mukaan, kysyä henkilöllisyystodistusta, mikäli ostaja vaikuttaa alle 30-vuotiaalta (pty.fi 2020). Muun muassa tällä toimella kauppa huolehtii osaltaan ehkäisevän päihdetyön toteutumisesta. Opettajilla ja nuoristyöntekijöillä puolestaan on velvollisuus puuttua erityisesti nuorten ja lasten päihteiden käyttöön ja ottaa ne puheeksi heidän kanssaan, ne tulisi kirjata myös ylös sekä olla nuoren vanhempiin tarvittaessa yhteydessä. Erään työryhmän jäsenen mukaan, opettajilla on kuitenkin korkea kynnyks lähteä tekemään esimerkiksi lastensuojeluilmoitusta nuorten huolestuttavasta päihteiden käytöstä, valitsevan kulttuurin ja asenteiden takia.

Päihdeohjelmien näkyvyyttä työpaikoilla täytyy tutkailla eri näkökulmista. Kaupoilla toiminta on itsenäistä ja he ovat itse vastuussa päihteiden myynnistä ja siitä noudatetaanko kaupanalan säädöksiä niiden suhteen vai ei. Jos kyse on esimerkiksi seurakunnasta, se noudattaa omia ohjeistuksia päihteisiin liittyen. Kouluilla puolestaan kunta on pääroolissa ehkäisevän päihdetyön toteutumisesta kouluilla, mutta havaintojeni mukaan koulu itse laatii päihdeohjelmansa. Näistä syistä on vaikea lähteä analysoimaan tai hakemaan ratkaisua ongelmaan, koska kouluilla ja työpaikoilla noudatetaan ja luodaan yksilöllisiä toimintasuunnitelmia ja ohjeistuksia päihteille. Se miten kunta voisi asiaa lähteä tukemaan, on yhteinen yleinen suunta antava päihdeohjelma, joita työpaikat voisivat soveltaa ja kehittää itselleen ja tarpeilleen sopivaksi. Nuorten ehkäisevään päihdetyöhön olisi hyvä laatia täysin oma päihdeohjelma niiden toimipaikkojen hyödynnettäväksi, joissa toiminnan keskiössä ovat nuoret ja lapset.

### 6.2.4 Ehkäisevän päihdetyön toteutuminen ja sen valvonta

Positiivista tuloksissa oli se, että 100% oli yhtä mieltä siitä, että kunnan tilat ja tapahtumat ovat päihteettömiä. 66,7% vastasi, että elinkeinon ja valvontaviranomaisten

kanssa tehdään yhteistyötä vastuullisen myynnin ja anniskelun kehittämiseksi. 33,3 prosenttia vastasi, ettei näin ole. 60%:n mielestä kunnan päihdetilannetta seurataan vuosittain kun 40% oli sitä mieltä, että vuosittaista seurantaa ei tapahdu.

Nämä luvut osoittivat sen, että kunnassa tehdään ehkäisevää päihdetyötä jollain tasolla. Päihdeettömät tilat ja tapahtumat ovat kuntien oman harkinnan varassa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, 24). Perhon kunta on asettanut kaikki sen tilat ja tapahtumat päihdeettömiksi, on kuitenkin tärkeää, että sitä valvotaan myös käytännössä. Suurimman osan vastaajien mielestä näin tapahtuu ja päihdetilannetta kunnassa seurattiin vuosittain. Esimerkiksi kouluterveyskyselyt suoritetaan kunnassa joka vuosi yläkoululla sekä toisen asteen oppilaitoksissa. Elinkeinon- ja valvontaviranomaisten kanssa tehty yhteistyö nimittäin vahvistaa ja ylläpitää koko kunnan yleistä ehkäisevää päihdetyötä (Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry & Maunu 2012, 23).

Miten nämä tulokset sitten liittyvät nuorten ehkäisevään päihdetyöhön? Tällä hetkellä kaikki kartoituksen positiiviset tulokset eivät ole syntyneet sattumalta tai hetkessä. Jotta nämä tulokset on saavutettu, on muutoksia niiden eteen tehty jo vuosia aiemmin, jotka nyt näkyvät positiivisena tuloksena. Saavutetut tulokset ovat luoneet kuntaan uusia toimintamalleja ja normeja, jotka erityisesti lapset ja nuoret ovat omaksuneet itseltään selvyyksiksi. Tehdyt muutokset vaikuttavat kaikista vahvimmin lapsiin ja nuoriin, jotka jakavat nuorena opittuja tapoja tai käytänteitä myöhemmille sukupolville. Näin päihdekulttuurin on mahdollista muokkautua ja saada pysyviä käytänteitä aikaan.

Tärkeässä roolissa nuorten ehkäisevän päihdetyön edistämässä ja sen ylläpitämisessä on kuitenkin kunnan elinkeinon harjoittajien ja toimijoiden välinen yhteistyön, verkostoituneisuus ja rohkeus tehdä asioita. Siten kunta pystyy ylläpitämään saavutettuja positiivisia tuloksia ja kehittämään sitä tarvittavin keinoin. Erityisesti huomion oikeanlainen kohdentaminen tekee toiminnasta tehokasta ja vaikuttavaa (Normann & muut 2018, 10).

### 6.3 Swot-analyysi

SWOT-analyysi oli työryhmän toiminnan ja sen jatkuvuuden kannalta tärkeä menetelmä. Ryhmä voi hyödyntää analyysin tuloksia ja kääntää heikkouksia vahvuuksiksi, kiinnittää huomiota uhkien välttämiseen ja ammentaa motivaatiota ja uskoa mahdollisuuksista. Nelikenttä sai hyvin täytettä ja oli ilo huomata, että positiivisia asioita tuli

esiin enemmän kuin negatiivisia. Olen koonnut tulokset kahdeksi kokonaisuudeksi; ryhmän sisäisiin vahvuuksiin ja heikkouksiin ja ryhmän ulkoisiin mahdollisuuksiin ja uhkiin. Avaan ensin SWOT-analyysin sisältöjä (Kuva 5), jonka jälkeen teen niistä yh-



teenvedon.

Kuva 4: Nuorten ehkäisevän päihdetyöryhmän SWOT-analyysin koonti (Viitala 2020).

#### 4.2.1 Sisäiset vahvuudet ja heikkoudet

Työryhmässä on mukana suhteellisen kattavasti erialan toimijoita ja ryhmä mainitsikin vahvuudeksi moniammatillisuuden, kattavan porukan ja sen että ryhmässä on myös eritasoilla työskenteleviä henkilöitä; esimies, työntekijä ja yhdistyksen edustaja. Moniammatillisuuden nähtiin myös tukevan epäkohtien tunnistamista ja edellytystä puuttua tilanteisiin. Kattavan toimijaedustuksen avulla, myös verkostot ovat ryhmällä laajat. Vahvuutena nähtiin myös hyvä paikallistuntemus. Kaikki työryhmän toimijat ovat paikkakunnalta ja suurin osa ryhmäläisistä työskentelee nuorten kanssa.

Vaikka työryhmä on monialainen, näkemystä ja kokemusta nuorisotyöstä tai nuorten kanssa työskentelystä jo on, siltä puuttuu kuitenkin niin sanottu pätevyys toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä, koska kenelläkään ryhmän jäsenistä ei ole aiempaa kokemusta vastaavasta toiminnasta. Toinen merkittävä heikkous oli ryhmän mielestä epävarmuus puuttua nuorten päihdekäytökseen. Tällä viitattiin siihen, että toimijoilla ei ole tietoa tai varmuutta siitä mikä tilanne vaatii puuttumista ja miten. Samalla koetaan pelkoa

siitä, jos puuttuu asiaan, onko toiminut oikein. Heikkoudeksi koettiin myös nuorisosedustuksen puuttuminen ryhmästä.

#### 4.2.2 Ulkoiset mahdollisuudet ja uhat

Ryhmäläiset näkivät ryhmällä ja sen toiminnalla paljon mahdollisuuksia. Jo pelkästään ryhmän olemassaolo, sen antama ohjaus ja kunnan antama tuki nähtiin mahdollisuutena. Kunnan antama tuki on tärkeä asia, jolla voidaan pitää ryhmä toiminnassa ja mahdollistaa toiminnan aktiivisen jatkumisen. Ryhmän kokoamisella ja toiminnan käynnistämällä nähtiin mahdollisuuksia kehittyä toimivaksi toimintamalliksi, jolla mahdollisuus myös laajentua ja tavoittaa kaikki kuntalaiset, vauvasta vaariin. Kunnan imagon nostaminen nähtiin mahdollisuutena, jolloin Perho voisi toimia suunnan näyttäjänä muille Keski-Pohjanmaan kunnille nuorten ehkäisevässä päihdetyössä ja antaa tukea ja neuvoa tarvittaessa. Yhteistyötoiminta muiden maakuntien kanssa koettiin molemminpuolisena vuorovaikutuksena ja hyötynä kaikille yhteistyökunnille.

Ryhmää ja sen toimintaa kuitenkin mainittiin uhkaavan toiminnan jatkuvuus ja ideoiden käytäntöön pano. Tällä tarkoitettiin sitä, miten varmistetaan aloitetun toiminnan jatkuvuus ja miten onnistutaan tuomaan suunnitellut ideat ja ajatukset käytäntöön haasteellisten aikataulujen takia. Uhkana koettiin myös leimaaminen. Pienellä paikkakunnalla tulee helposti leimatuksi, joten esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten tekemiseen on ryhmäläisten mielestä korkea kynnyks, koska ilmoittaja pelkää itse leimautuvansa tai leimaavansa jonkun. Vaikka paikkakunta on pieni, silti koettiin, että yhteistyö muiden toimijoiden välillä on puutteellista.

#### 4.2.3 Yhteenveto

Vahvuuksissa luetellut asiat tulivat ilmi jo ensimmäisissä työryhmän palaverissa, näkökulmia ja tietoutta oli paljon nimenomaan moniammatillisuuden ja paikallistunte muksen ansioista. Vahvuuksia ei kuitenkaan saa jättää huomiotta, vaan niitä täytyy pitää yllä, vahvistaa ja hyödyntää siinä, miten ryhmä voisi kääntää heikkoudet vahvuuksiksi. Heikkouksiin ryhmä jo löysi ratkaisuja vuosikellon ideoinnissa. Koulutukset tulevat vahvistamaan ryhmän ammattitaitoa ja niiden avulla varmuus puuttua tilanteisiin voimistuu. Ryhmä voi hyödyntää paikallistuntemustaan ja moniammatillisuuttaan myös nuorisosedustuksen saamiseen ryhmään. Yläkoululla työskentelevät ryhmäläiset voivat ottaa kontaktia nuoriin ja saada kohderyhmään kuuluvan nuoren mukaan toimintaan.



Mahdollisuudet ryhmä koki hyvänä motivaattorina toiminnalle. Toiminnan laajentaminen ja toimivan toimintamallinluominen on täysin mahdollista pitkäjänteisellä työllä ja sitä kautta vahvistaa kunnan imagoa ja laajentaa olemassa olevia verkostoja entisestään. Verkostojen ja niiden ylläpito kuitenkin vaatii mm. selkeän agendan, toimivan rakenteen ja hyvän koordinaation (Normann & muut 2018, 29). Ryhmän täytyy kuitenkin pitää silmällä mainitsemiaan uhkia. Toiminnan käytäntöön pano ja vähäinen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa koettiin uhkana. Paikallistuntemusta ja verkostoja hyödyntäen, ryhmän on helppo saada paikallisia ja ulkokuntalaisia yhteistyökumppaneita, jotka voivat auttaa toiminnan toteuttamisessa. Leimaaminen on vaikea uhka vältettäväksi ja se tulee olemaan ongelmallisinta asia toiminnassa. Koulutuksista saatavat menetelmät varmasti auttavat sen ratkaisemisessa, mutta näen tärkeänä myös paikallistiedotuksen. Kuntalaisille tulisi antaa tietoa nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä ja erityisesti lastensuojeluilmoitusten tarkoituksesta. Tehokkaalla tiedottamisella voidaan vaikuttaa ihmisten suhtautumiseen päihdeistä, mutta myös siihen, että lastensuojeluilmoitus ei ole rangaistus, vaan apu, joka perheelle tarjotaan. Tärkeää tiedotuksessa on myös huomioida, miten asiat ilmaistaan, tarkoitus ei ole pelotella tai syyllistää vaan tarjota tukea ja ymmärrystä ilman häpeää tai tuomitsemista.

## 7 PÄÄTÄNTÖ

Tavoitteenani oli edistää nuorten ehkäisevää päihdetyötä Perhon kunnassa ja koota moniammatillinen työryhmä ja aloittaa sen toiminta, päätavoitteet siis toteutuivat. Ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä nuorten ehkäisevää päihdetyötä, ja toivonkin että ryhmä löytää oman tyylinsä toteuttaa sitä. Toivon myös, että ryhmän toimijat pystyvät asettumaan nuorten puolelle, osoittamaan heille tukea ja aitoa välittämistä. Sivutuotoksena syntyi myös nuorisotilan päihdekäytänne -ohjeistukset, jotka tilaa saa käyttöönsä ja toivon mukaan päivittää niitä ajan kuluessa.

Nuorten ehkäisevän päihdetyöryhmätoiminnan aloittaminen oli kunnalle merkittävä edistysaskel, koska vastaavaa toimintaa kunnassa ei koskaan aiemmin ollut ollut. Ryhmän ansiosta kunta voi nyt tehokkaammin vaikuttaa ehkäisevään päihdetyöhön kunnassa ja puuttua tehokkaammin nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Toiminnalla on myös hyviä kehittymismahdollisuuksia, esimerkiksi lähteä tulevaisuudessa toteuttamaan Pakka -toimintaa.

Olin onnekas, kun sain tehdä näinkin merkittävän kehittämistyön tilaajalle aitoon työelämäympäristöön ja aitoon tarpeeseen. Se edesauttoi pitämään motivaatiota yllä ja tekemään työstä niin hyvän kuin mahdollista. Työskentely tilaajan organisaatiossa samaan aikaan opinnäytetyötä tehdessä oli haastavaa, mutta se myös auttoi paremmin havainnoimaan organisaation toimintaa ja nuorten käytöstä. Töissä ollessa sai erityisesti kattavamman kuvan koko kunnan nuorisotyöstä ja sen rahoituksesta ja rakenteista, joka helpotti havainnollistamaan nuorten ehkäisevän päihdetyön mahdollisuuksia ja roolia kunnassa. Toisinaan havainnointi oli myös hankalaa, koska työnkuvaani oli laaja ja liikkumista oli paljon paikasta toiseen. Työvuoroja nuorisotalolla oli lopulta melko vähän ja siksi täytyikin turvautua melko paljon muiden työntekijöiden näkemyksiin ja kokemuksiin. Ammatillista kasvua kuitenkin tapahtui monella tavalla. Nuorten ehkäisevä päihdetyö antaa yhteisöpedagogille erinomaisen mahdollisuuden kehittää omaa ammatillisuuttaan ja koordinaatiotaitoja. Siinä voi hyödyntää sekä nuorisoalan osaamisesta, että järjestökentän periaatteiden tuntemusta. Onnistuin myös yhä vahvemmin tunnistamaan maaseudun ja kaupungin nuorisotyön välisiä eroavaisuuksia ja pystyin hyödyntämään sitä opinnäytetyötä tehdessäni. Aluksi opinnäytetyö tuntui isolta ja haastavalta ja se olikin sitä pitkän aikaa. Prosessin aikana kuitenkin opin ymmärtämään mitä kehittämistyö vaatii ja miten se voidaan tuoda käytäntöön, myös oman toiminnan kriittisempi tarkastelu vahvistui.

### 7.1 Reflektio

Työryhmätoiminnan aloittaminen ja sen ylläpitäminen oli haastavaa, koska minulla ei ollut aiempaa kokemusta vastaavasta toiminnasta. Sain kuitenkin ryhmän kokoon melko vaivatta, mutta toiminnan aloittaminen osoittautuikin haasteellisemmaksi kuin olin kuvitellut. Poikkeustilan käyttöönotto toi myös omat haasteensa prosessin kulkuun. Vaikka poikkeustilan myötä jouduin tekemään paljon viimehetken muutoksia suunnitelmiin ja ajattelin selvinneen niistä mallikkaasti, myöhemmin huomasin, että olisin voinut hoitaa jotkin tilanteet harkitummin. Ryhmän aktivoinnissa olisin voinut kehitellä vaihtoehtoisia, luovempia tapoja, motivoida ryhmäläisiä. Esimerkiksi vuosikellon ja SWOT-analyysin teossa olisin voinut perehtyä paremmin Microsoft Teams -ohjelman työkaluihin, jolloin kyseiset tuotokset olisi voitu toteuttaa osallistavammin ja sujuvammin. Päihdeohjeistukset oli tarkoitus käydä läpi osallistavimmilla menetelmillä. Hieman suuremmalla vaivannäölläni ja ennakoinnillani olisin voinut järjestää

palaverin, joko verkkovälitteisesti tai jopa kasvotusten ohjaajille. Nuorten ohjeistuksen esittelyn olisin voinut vaihtoehtoisesti tehdä esimerkiksi nuorisotilan Instragram -liivessä, jolloin se olisi tavoittanut jopa enemmän nuoria kuin alkuperäisen suunnitelman mukaan. Ohjaajien oppaaseen olisi ollut hyvä lisätä myös tyypillisempiä syitä nuoren päihteiden käyttöön sekä päihteiden käytöstä aiheutuvia haittoja. Tämä olisi antanut ohjaajille lisää tietoa ja valmiutta havainnoida nuorten käytöstä ja tilanteita paremmin.

Kaikista haastavinta prosessin aikana oli kuitenkin ryhmän vetäjänä toimiminen. Ryhmän vetäminen ja sen organisointi vei enemmän aikaa ja energiaa, mitä olin ajatellut. Olisikin ollut tärkeää tunnistaa oma rooli ja kuinka paljon on valmis antamaan toiminnalle. Jälkeenpäin mietin, olisiko ollut järkevää jättää päihdeohjeistukset tekemättä ja keskittyä pelkästään työryhmän kokoamiseen ja toiminnan aloittamiseen. Vetäjänä olisin voinut olla myös jämäkämpi, ottaa ohjia tiukemmin käsiini sekä tuoda enemmän esiin ajankohtaisia asioita ja niiden vaikutuksia tulevaisuuteen. Nyt annoin ryhmäläisille paljon vaikutusvaltaa ryhmän toiminnan suunnitteluissa ja sen suuntauksista. Ajoittain saatoin olla niin kiinni omassa roolissani, joka oli ”vain” koota ryhmä ja aloittaa sen toiminta, jolloin työn aito tarve ja tavoite jäivät takaa alalle. Johdonmukaisemman ja ammattimaisemman otteen avulla, ryhmä olisi vakiintunut vahvemmin ja toiminta olisi ollut tehokkaampaa alusta asti. Onneksi ryhmäläiset olivat aktiivisia, vaikuttivat sitoutuneilta toimintaan ja kokivat sen tärkeänä, joka mahdollisti toiminnan alkamisen tiukassa aikataulussa.

Työ on siinä mielessä onnistunut, että asetetut tavoitteet saavutettiin. Työn luotettavuutta kuitenkin heikentää kartoituksen antamat tulokset kunnan ehkäisevän päihdetyön tilasta. Kartoitukseen vastausprosentti oli hyvin pieni, eikä sitä voi lähteä yleistämään. Tämän olisi voinut välttää sillä, että kartoituslinkki olisi lähetetty aiemmin ja useampaan otteeseen valituille toimijoille. Olisin myös voinut levittää sitä muiden kanavien kuin sähköpostin kautta, jolloin vastausprosentti olisi todennäköisesti ollut suurempi. Tuloksen luotettavuutta heikentää myös työryhmän ammattitaito. Ryhmän vetäjänä olisin voinut lähteä aktiivisemmin etsimään kokemusasiantuntijaa tai päihdetyönammattilaista työryhmän jäseneksi toiminnan aloittamisen jälkeenkin, näin toiminta olisi saanut enemmän uskottavuutta ja tietotaitoa.

## 7.2 Kehitysideat

Työryhmätoimintaa voi tulevaisuudessa kehittää nuorison osallistamisella toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Nuorten ehkäisevässä päihdetyössä on tärkeää, että nuori on toiminnan keskipisteessä ja työtä tehdään heidän hyvinvointinsa vuoksi. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nuorille tarjotaan valmista toimintamallia, vaan nuoret on saatava itse osallisiksi suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa. Aktiivinen osallistuminen päihdekasvatuksen, vaikuttaa usein nuoriin yhtä paljon kuin pelkkänä vastaanottajana oleminen (Normann & muut 2018, 18). Osallistaminen ei kuitenkaan ole helppoa, mutta nuorisoedustus ryhmässä jo tekisi toiminnasta helposti lähestyttävämää. On myös tärkeää kysyä nuorten mielipiteitä ja huomioida ne, jotta nuoret kokevat tulleensa kuulluksi ja huomioiduksi heitä koskevissa asioissa. Suurimmaksi osaksi päihdekasvatus tulee nuorelle koulusta tai kotoa ja jopa sosiaalisesta mediasta. Nuorten ja lasten on helpompaa omaksua uusia tapoja ja ajatusmalleja kuin vanhempien sukupolvien, jotka useasti saattavat olla niin sanotusti ”kaavoihin kangistuneita”. Mitä varhaisemmassa vaiheessa yhteisö pystyy vaikuttamaan lapsen ja nuoren vastuullisempaan päihteiden käyttöön, sitä varmemmin hän tulee myös aikuisisällä mieltineeksi päihteiden käyttöä ja sitä, miten sitä omille lapsilleen tuo esiin.

Vaikka nuorisotyö Suomessa on hyvin kehittyntä ja toimivia menetelmiä ja toimintamalleja on paljon, maailman muuttuessa sekin kehittyy jatkuvasti. Mielestäni työryhmä voisikin miettiä toiminnan vakiintumisen jälkeen Pakka -toimintamallin toteuttamista kunnassa ja sitä myötä toiminnan laajentamista. Pakka -toimintamalli on huomioitu myös Keski-Pohjanmaan mielenterveys- ja riippuvuusstrategiassa 2020-2024. Pakassa painotetaan yhteisöllisyyden, verkostojen, moniammatillisen yhteistyön ja eri menetelmien tärkeyttä. Toimintamalli on tuottanut tulosta menneinä vuosina ja se on käytössä useissa Suomen kunnissa tai alueilla. (Thl.fi 2020.) Valtakunnallisesti merkittävän toimintamallin käyttöönotto helpottaisi ajan tasalla pysymistä ja toisi varmuutta menetelmien käyttöön ja niiden toimivuuteen. Mielestäni kuitenkin tällä hetkellä tärkeämpää on keskittyä rajattuun toimintaan, jotta voidaan tarjota kohderyhmälle tarvittava tuki, ja tehdä se kunnolla. Nuorten ehkäisevässä päihdetyössä kyse ei ole vain päihteistä vaan nuoren kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Kun toiminta on vakiintunut ja perusteet kunnossa, sen jälkeen on hyvä lähteä laajentamaan toimintaa eri menetelmin.

Mikäli suuriin toimintamallimuutoksiin tai uusien menetelmien käyttöönottoon kunnassa ei ole resursseja, pelkkä ruohonjuuritason työskentely kunnassa edistää nuorten ehkäisevää päihdetyötä. Koulunuorisotyö, nuorisotoimen aktiivisempi toiminta sekä vanhempien ja muiden kuntalaisten aktivointi ja herättely vastuullisempaan päihteiden käyttöön voivat olla toiminnan kannalta pieniä, mutta olennaisia asioita. Nuorten ehkäisevää päihdetyötä täytyisikin katsoa laajemmin ja pitää mielessä, että sillä ei pelkästään tavoitella sen hetkisten nuorten hyvinvointia, vaan sillä mahdollistetaan nuorten entistä parempi hyvinvointi myös tulevaisuudessa.

## LÄHTEET

Castren, Sari Hakkarainen, Pekka Härkönen, Janne Karjalainen, Karoliina Karlsson, Thomas Katainen, Anu Latvala, Tiina Lintonen, Tomi Markkula, Jaana Mäkelä, Pia Nevalainen, Jaakko Pentala-Nikulainen, Oona Raitasalo, Kirsimarja Simonen, Jenni Christoffer, Tiegersted Vilkkö, Anni Varpenius, Katariina 2018. Näin Suomi juo. Suomalaisien muuttuvat alkoholinkäyttötavat. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisuja 2018. 17, 161.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry ja Maunu, Antti 2012. Ryyppäämällä ryhmäksi? Ehkäisevän päihdetyön karttalehtiä nuorten ja nuorten aikuisten juomiskulttuureihin. 2. uudistettu painos. Näköisjulkaisu - pdf. 12-13, 23. Viitattu 2.2.2020. [http://www.ehyt.fi/sites/default/files/ryyppaamalla\\_ryhmaksi\\_virallinen.pdf](http://www.ehyt.fi/sites/default/files/ryyppaamalla_ryhmaksi_virallinen.pdf)

Fröjd, Sari Kaltiala-Heino, Riittakerttu Ranta, Klaus von der Pahlen, Bettina & Marttunen, Mauri 2009. Nuorten ahdistuneisuus ja päihteidenkäyttö. Tietoa vanhemmille ja nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisuja 2009. 19, 32.

Jukkala, Tarja Keskinen, Marjo Kolehmainen, Marjo Kuivakangas, Johanna Laitinen, Hanna Lukkarinen, Sanna Miettinen, Sari Nikoskinen, Elina Siekkinen, Emma Hentriikka & Humanistinen ammattikorkeakoulu 2012. Yhteisöpedagogiikan uudet avaukset. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja. 118. Viitattu 14.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-126-6>

Järvensivu, Timo 2017. Voimaa verkostoista! Tehokkaan ja hyödyllisen verkostotyön askeleet. Seminaari diaesitys 1.3.2017. Viitattu 2.2.2020. [http://www.socca.fi/files/6182/Verkostotyosta\\_Jarvensivu\\_1.3.2017.pdf](http://www.socca.fi/files/6182/Verkostotyosta_Jarvensivu_1.3.2017.pdf)

Kokeilevasuomi.fi 2020. Mitä on kokeilukulttuuri? Muutoksen ainekset. Kokeilut. Viitattu 20.2.2020. <https://kokeilevasuomi.fi/mita-on-kokeilukulttuuri->

Koskela, Seija 2013. Tarkastelussa moniammatillinen yhteistyö ja sen edellytykset. Artikkelit 28.3.2013. Viitattu 2.2.2020. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:jamk-issn-1799-8395-27>

Kouluterveyskyselyt 2006-2019a. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Kokeillut kannabista ainakin kerran. Koko maa. Viitattu 25.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=87869&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=199990&mittarit\\_2=200055&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=87869&mittarit_o=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=200055&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019b. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita. Perho. Viitattu 25.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=236215&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=199990&mittarit\\_2=199320&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=236215&mittarit_o=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199320&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019c. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Raittius. Koko maa. Viitattu 19.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=87869&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=199990&mittarit\\_2=200141&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=87869&mittarit_o=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=200141&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019d. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Raittius. Perho. Viitattu 19.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=236215&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=199990&mittarit\\_2=200141&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=236215&mittarit_o=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=200141&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019e. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Koko maa. Viitattu 25.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=87869&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=199990&mittarit\\_2=199490&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=87869&mittarit_o=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199490&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019f. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Perho. Viitattu 25.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=236215&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=199990&mittarit\\_2=199490&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=236215&mittarit_o=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199490&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019g. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Tupakoi päivittäin. Koko maa. Viitattu 25.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=87869&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=200573&mittarit\\_2=199289&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=87869&mittarit_o=200537&mittarit_1=200573&mittarit_2=199289&sukupuoli_o=143993#)

Kouluterveyskyselyt 2006-2019h. Aikasarja 8. ja 9. lk, lukio, aol 2006-2019. Tupakoi päivittäin. Perho. Viitattu 25.1.2020. [https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary\\_trendi?alue\\_o=236215&mittarit\\_o=200537&mittarit\\_1=200573&mittarit\\_2=199289&sukupuoli\\_o=143993#](https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_trendi?alue_o=236215&mittarit_o=200537&mittarit_1=200573&mittarit_2=199289&sukupuoli_o=143993#)

Kuntaliitto 2019. Kuntakuvaajat. Väestörakenne: Perho. Julkaistu 20.8.2019. Viitattu 19.1.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/tilastot-ja-julkaisut/kuntakuvaajat/vaesto>

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Tamminen, Irmeli & Jaari, Mona 2017. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston toimialueen kunnissa 2016. Aluehallintoviraston julkaisuja 22/2017, 1-4. Viitattu 27.2.2020. <https://www.avi.fi/documents/10191/8064383/Julkaistu-22.pdf/54ebfcec-36b2-4ea7-9dof-58ab69ac2bbd>

Maanmittauslaitos 2020. Karttapaikka. Viitattu 10.2.2020 <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>

Mielenterveystalo.fi 2020. Päihdeongelmat. Viitattu 3.5.2020. [https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa\\_mielenterveydesta/nuorten\\_mielenterveysongelmat/Pages/paihdeongelmat.aspx](https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveysongelmat/Pages/paihdeongelmat.aspx)

Nieminen, Kalle 2019. Kokeilukulttuuri Sitra Labin työkaluna. Kommentti 17.10.2019. Viitattu 20.2.2020. <https://www.sitra.fi/blogit/kokeilukulttuuri-sitra-labin-tyokaluna/>

Normann, Maria Odell, Heidi Tapio, Mari Vuohelainen, Elsi & Humanistinen ammattikorkeakoulu 2018. Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö – hyppää kyytiin! 3. uudistettu painos. Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisuja, 60. 6-7, 8, 10, 18, 29. Viitattu 29.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-306-2>

Nuortenlinkki.fi 2020a. Aikuistuminen ja päihteet – nuorten kysely 2018. Viitattu 25.1.2020. <https://nuortenlinkki.fi/info/aikuistuminen-ja-paihteet-nuorten-kysely-2018>

Ollila, Hanna 2016. Tupakka. Artikkelit 5.12.2016. Viitattu 3.5.2020. <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/tupakointi/tupakka>

Ojasalo, Katri Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. (e-kirja). 3.-4. painos. Helsinki: SanomaPro Oy. 107-108, 114, 147, 160-161, 186.

Onnistuyrittajana.fi. Nosta yrityksesi seuraavalle tasolle SWOT -analyysillä. Artikkel. Viitattu 27.2.2020. <https://www.onnistuyrittajana.fi/artikkeli/nosta-yrityksesi-seuraavalle-tasolle-swot-analyysilla>

Oulun kaupunki 2017. Ehkäisevä päihdetyö kuuluu kaikille. Toimintaohjelma lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. 7. Viitattu 18.5.2020. [https://www.ouka.fi/documents/64384/630280/Ehk%C3%A4isev%C3%A4\\_p%C3%A4ihdety%C3%B6\\_kuuluu\\_kaikille\\_netti.pdf/40871cab-e6cf-443d-b1df-45e8a9ed8951](https://www.ouka.fi/documents/64384/630280/Ehk%C3%A4isev%C3%A4_p%C3%A4ihdety%C3%B6_kuuluu_kaikille_netti.pdf/40871cab-e6cf-443d-b1df-45e8a9ed8951)

Perho.com 2020a. Kuntainfo. Viitattu 19.1.2020. <http://www.perho.com/index.php/perhon-kunta-kuntainfo/perhon-kunta-perustietoja>

Perho.com 2020b. Vapaa-aika. Viitattu 19.1.2020. <http://www.perho.com/index.php/vapaa-aika-28829>

Pk-rh.fi 2020. Suomen riskienhallintayhdistys. Nelikenttäanalyysi – SWOT. Viitattu 27.2.2020. <https://www.pk-rh.fi/tools/swot.html>

Preventiimi.fi 2020. Nuorisoerityinen ehkäisevä päihdetyö. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Viitattu 3.5.2020 <http://www.preventiimi.fi/tutustu/nuorisoalan-ehkaiseva-paihdeyto/>

Preventiimi 2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. 2. uudistettu painos. Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja. 4-6, 12. Viitattu 30.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-456-092-4>

Pty.fi 2020. Usein kysyttyä ikärajavaalvonnasta. Viitattu 4.5.2020. <https://www.pti.fi/ikaerajavaalvonta/ukk/>

Soite.fi 2020a. Soite. Viitattu 17.4.2020. <https://www.soite.fi/soite>

Soite.fi 2020b. Päihdepalvelut. Viitattu 17.4.2020. <https://www.soite.fi/paihdepalvelut>

Sosiaali- ja terveystministeriö 2015. Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveystministeriön julkaisuja 2015:19. Helsinki. 19. Viitattu 30.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3746-8>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2012. Ehkäisevä päihdetyö peruspalveluissa. Opas kunnan ehkäisevään päihdetyöhön. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos julkaisuja, 11-13, 24, 30, 31, 46. Viitattu 2.2.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201302191858>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Huumeiden kokeilu ja käyttö yleistyvät edelleen. Tiedote 25.2.2019. Viitattu 25.1.2020. <https://thl.fi/fi/-/huumeiden-kokeilu-ja-kaytto-yleistyvat-edelleen>

Thl.fi 2020. Pakka -toimintamalli ehkäisevään päihdetyöhön. Viitattu 2.2.2020. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyto/verkko-pakka-ehkaisevaan-paihdeytohon>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Markkula, Jaana ja Warpenius, Katariina 2017. Ehkäisevän päihdetyön rakenteet kunnissa 2016 – sote- ja maakuntaudistuksen kynnyksellä. Tutkimuksesta tiiviisti 15/2017. 1-4. Viitattu 18.5.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-887-6>



**HAASTATTELUT**

Kinnunen, Jaakko 2020. Nuoriso- ja vapaa-ajansihteeri. Perho, 9.3.2020. Haastattelija: Maarit Viitala.

Vaattovaara, Tiina 2020. Etsivä nuorisotyöntekijä. Sähköpostihaastattelu 24.4.2020. Haastattelija: Maarit Viitala.

## LIITTEET

Liite 1: Haastattelu runko, Perhon nuoriso- ja vapaa-aikasihteerille.

### **Henkilökuva:**

- Kerro itsestäsi ja työnkuvastasi. Kuka olet, mistä kotoisin, koulutus?
- Mikä on työnkuvasi, ammattinimike ja mitä siihen kuuluu?

### **Vapaa-aikatoimi ja nuorisotyö:**

- Kerro vapaa-aikatoimesta. Mikä se on, mitä se tekee? Henkilöstö, talousraa- mit/rahoitus?
- Millaista on Perhon nuorisotyö? Tavoitteet/toimet ym?

### **Nuorten ehkäisevän päihdetyö kunnassa:**

- Opinnäytetyön tarve oli nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittäminen kunnassa. Miksi juuri tämä? Onko se puutteellinen? Rajoittaako joku asia ehkäisevän päihdetyön toteutumista kunnassa?
- Miten nuorten päihteiden käyttö näkyy kunnassa?
- Mitä toimia nuorten ehkäisevän päihde työn eteen on tehty?

### **Kehittämistyön hyödynnettävyys:**

- Näetkö opinnäytetyössä mahdollisuuden ja sen olevan sovellettavissa kunnan tarpeisiin? Näetkö siinä jotain haasteita tai ongelmia?
- Jos opinnäytetyö onnistuu eli ryhmä saadaan kasaan ja konkreettista toimia aikaiseksi, mitä odotat siltä tulevaisuudessa?

Liite 2: Haastattelurunko. Sähköpostihaastattelu Vaalan etsivänuorisotyöntekijälle.

*Olen Maarit Viitala, 23-vuotias yhteisöpedagogiopiskelija Humanistisesta ammattikorkeakoulusta Kuopion kampukselta. Teen toiminnallista opinnäytetyötäni nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi Perhon kunnassa. Kohderyhmänä yläkoulu- ja lukioikäiset nuoret. Työn tilaaja on Perhon kunnan vapaa-aikatoimi.*

*Tavoitteena on kehittää kunnan nuorten ehkäisevää päihdetyötä kasaamalla työryhmä, jolla olisi tulevaisuudessa mahdollisuus kiinnittyä pysyväksi osaksi kunnan toimintaa. Työryhmä tulisi toiminnallaan mm. tukemaan nuorten vastuullista päihdekäyttäytymistä erinäisin keinoin ja jakamaan tietoa päihhteistä nuorille ja heidän vanhemmilleen.*

*Valitsin benchmarkkaus -kohteeksi kuntanne nuorisopalvelut, koska Vaala on tehnyt esimerkillistä työtä nuorten ehkäisevän päihdetyön tukemiseksi ja edistämiseksi. Vaala on vastaavan kokoinen kunta kuin Perho ja haastattelun tavoitteena onkin selvittää, millä tavoin pieni itsenäinen kunta onnistuu toteuttamaan laadukasta nuorten ehkäisevää päihdetyötä rajallisin resurssein.*

**Kerro hieman itsestäsi:**

- Kuka olet, mistä olet kotoisin, entä koulutus?
- Mikä on työnkuvasi, ammattinimike ja mitä tehtäviä siihen kuuluu?

**Kunnasta yleisesti:**

- Kerro pääpiirteittäin millainen kunta Vaala on ja missä se sijaitsee?
- Millainen ikäjakauma kunnassa on?
- Mitkä ovat sen suurimmat/merkityksellisimmät elinkeinot?
- Entä millaiset harrastusmahdollisuudet kunnassa on?

**Nuorisotyö:**

*Useilla pienemmillä kunnilla nuorisotyö kuuluu vapaa-aikatoimen toteutettavaksi ja nuoriso-/vapaa-ajansihteerillä on vastuullaan muitakin toimia kuten esimerkiksi liikunta- ja kulttuuritoimi.*

- Kuka on siis vastuussa Vaalan kunnan nuorisotyöstä ja mihin kunnan toimialan alle se kuuluu?

- Kuvaile millaista nuorisotyö kunnassa on? (henkilöstö, nuorisotila, koulun- nuorisotyö yms.)
- Millaiset tavoitteet nuorisotyöllä kunnassa on? Onko käytössä toimintasuunnitelmaa?
- Mistä koostuu Vaalan nuorisotyön rahoitus?

### **Nuorten ehkäisevä päihdetyö:**

- Kuka vastaa nuorten ehkäisevän päihdetyön suunnittelusta ja sen toteutuksesta Vaalan kunnassa?
- Onko kunnassa tai maakunnassa käytössä olevaa päihde-/hyvinvointistrategiaa, joka määrittää ja ohjaa ehkäisevän päihdetyön toteutumista? Miten?
- Onko teillä yhteistyökumppaneita nuorten ehkäisevän päihdetyön mahdollistamiseksi ja sen toteuttamiseksi? Miten tämä yhteistyö konkreettisesti näkyy?
- Millainen oli lähtötilanne nuorten ehkäisevän päihdetyön osalta kunnassa?
- Oliko nuorten päihdekäyttäjien ongelma, miten ja missä se näkyi?
- Millaisilla toimilla ja menetelmillä lähditte ept -toimintaa toteuttamaan?
- Miten käyttöön otetut menetelmät ovat vaikuttaneet tilanteeseen? Onko muutos ollut toivotunlainen?
- Millä tavalla kunnan pienuus on vaikuttanut toimintaan? Onko se ollut ongelma tai haaste vai onko siitä ollut jopa hyötyä? Millä tavoin?
- Entä millaiset käytänteet päihteiden käytöstä on nuorisotilalla? Onko ohjaajille yhteistä ohjeistusta tai ohjeistetaanko heitä, miten toimia päihteiden ja päihtyneiden nuorien suhteen nuorisotilalla?
- Mikä ept-toiminnassa on mielestäsi haastavinta? Miksi?

### **Lopuksi:**

- Onko sinulla antaa vinkkivitosia kunnalle, joka suunnittelee aloittavansa nuorten ept -toiminnan?
- Jottei homma menisi turhan vakavaksi, kerro, mistä asioista olet erityisen ylpeä Vaalan kunnan nuorisotyössä?

Iso kiitos ajastasi, olit suureksi avuksi opinnäytetyöprosessini edistymisessä! 😊

Liite 3: Kartoituskysely

**Testaa kuntasi ehkäisevän päihdetyön tila.  
Vastaa väitteisiin oman tietämyksesi  
perusteella.**

**1. Tiedän kuka kunnassa johtaa ehkäisevää päihdetyötä**

- Kyllä
- Ei

**2. Ehkäisevä päihdetyö sisältyy kunnan strategioihin**

- Kyllä
- Ei

**3. Kunnassa on nimetty päihdetyöryhmä tai vastaava**

- Kyllä
- Ei

**4. Kunnassa on ehkäisevän päihdetyön työntekijä tai yhdyshenkilö,  
jolle on osoitettu työhön riittävät resurssit**

- Kyllä
- Ei

**5. Ehkäisevää päihdetyötä käsitellään poliittisella tasolla**

- Kyllä
- Ei

**6. Kunnan tilat ja tapahtumat ovat päihdeettömiä**

- Kyllä
- Ei

**7. Valtaosassa kunnan kouluissa ja työpaikoilla on päihdeohjelmia**

- Kyllä
- Ei

**8. Asiakastyössä otetaan aina päihteet puheeksi ja tapahtuma kirjataan seurantaa varten**

- Kyllä
- Ei

**9. Elinkeinon ja valvontaviranomaisten kanssa tehdään yhteistyötä vastuullisen alkoholin myynnin ja anniskelun kehittämiseksi**

- Kyllä
- Ei

**10. Kunnan päihdetilannetta seurataan vuosittain**

- Kyllä
- Ei

**Kiitos vastauksestasi!**

Liite 4: Nuorisotilan päihdekäytänteet. Ohjaajien opas.



# NUORISOTILAN PÄIHDEKÄYTÄNTEET

OHJAAJAN OPAS

Tekijä: Maarit Viitala  
Osana Humanistisen ammattikorkeakoulun  
yhteisöpedagogi -koulutuksen opinnäytetyötä  
2020

## NUORTEN EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Perhon kunta ja vapaa-aikatoimi ovat päävastuussa ehkäisevän päihdetyön toteutumisesta kunnassa, myös nuorisotilalla. Ehkäisevää päihdetyötä nuorisotilalla määrittävät: nuorisolaki 1285/2016, lastensuojelulaki 13.4.2007/417, lakiin ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 24.4.2015/523, tupakkalaki 549/2016, alkoholilaki 1102/2017, huumausainelaki 30.5.2008/373 ja lastensuojelulaki 13.4.2007/417., joiden pohjalta tämä opas on laadittu. Näiden lakien tavoitteena mm. tukea lasten ja nuorten turvallista kasvua, parantaa nuoren ja lasten kasvu- ja elinoloja ja ennalta ehkäistä päihteiden käytöstä seuraavia haittoja.

Ohjaajalla on vastuu siitä, että teema tulee huomioiduksi omassa toiminnassa, työnteossa ja työympäristössä. Ohjaaja voi oman esimerkillisyyden ja käytöksen lisäksi tukea nuorten vastuullista päihdekäyttäytymistä erinäisin menetelmin, keskusteluin sekä noudattamalla yhteisiä pelisääntöjä. Enne kaikkea, älä tuomitse tai syyllistä nuorta hänen käytöksestään vaan pyri olemaan tukena ja ole hänelle luotettava ja vastuullinen aikuinen. Kuuntele, välitä ja ole läsnä.

Tämä opas ohjaa sinua toimimaan johdonmukaisesti nuorisotilalla esiintyvissä erinäisissä tilanteissa, joissa päihteet ovat läsnä. Oppaaseen on koottu ratkaisuja tilalla tyypillisimmin esiintyviin päihteisiin liittyviin ongelmiin tai ongelmiin, jotka lähitulevaisuudessa voivat yleistyä.

**PÄIHTEET TÄSSÄ OHJEISTUKSESSA KATTAVAT KAIKKI  
ALKOHOLIPITOISET TUOTTEET, TUPAKKATUOTTEET/  
VÄLINEET, SÄHKÖTUPAKKA, NUUSKA JA  
HUUMAUSAINET/-VÄLINEET.**

**NÄIDEN TUOTTEIDEN KÄYTTÖ, KÄSITTELY JA TILALLE  
TUONTI ON EHDOTTOMASTI KIELLETTY!**



## ULKOTILAT YLEISESTI

- Kunnan säädösten mukaan kaikki kunnan tilat (sisä- ja ulkotilat) tulee pitää päihteettöminä.
- Ulkoaluetta nuorisotilan alueella rajaa pankin parkkialue, hiekka parkkialue ja nurmi-/beachvolley kenttä.
- Oven edustalla tupakointi on ehdottomasti kielletty!

### 74§ YLEISET TUPAKOINTIKIELLOT

*"Tupakoida ei saa:*

- 1) **rakennuksen, kulkuneuvon tai muun vastaavan paikan sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai työntekijöiden käytettävissä taikka elinkeinotoiminnassa tuotettujen tai julkisten palvelujen tarjoamista varten asiakkaiden käytettävissä;**
- 2) ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa tai katsomoissa taikka muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan;
- 3) **päiväkotien taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa.**

*Tupakoida ei myöskään saa yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisällä, kun siellä oleskelee alle 15-vuotias. Kielto ei koske kulkuneuvossa olevaa asuintilaa.*

**Savutonta tupakkatuotetta ei saa käyttää päiväkotien taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- tai ulkotiloissa."**

*(Tupakkalaki 549/2016, 74§.)*

## SÄÄNTÖJEN TÖRKEÄ JA TIETOINEN RIKKOMINEN

Esim. sisällä polttaminen, päihteiden esittely tai käyttö ohjaajan silmien alla ilman kunnioitusta

- Poista nuori tilalta välittömästi ilman varoitusta loppu illaksi
- Tilanteen vakavuus huomioiden, kielto voi kestää kauemminkin
- Perustelenuorelle seuraus ja kerro kiellon pituus. Infoa pidemmästä kiellosta myös muille ohjaajille WhatsApp -ryhmässä!

## TUPAKOINTI ULKOALUEELLA

- Anna ensimmäinen huomautus ja pyydä nuorta luovuttamaan tupakkatuotteet ohjaajalle.
- Mikäli nuori ei vapaaehtoisesti luovuta tuotteita, kielletään häneltä tilalle pääsy loppuillaksi
- Myös jos nuorta joutuu huomauttamaan toistamiseen tupakoinnista, kielletään häneltä tilalle pääsy
- Perustele nuorelle syyt rangaistukseen
- Ilmoita tapauksesta nuoren huoltajalle, mikäli mahdollista

### **81 § TUPAKOINTIKIELTOJENTOIMEENPANO**

*”Jos joku rikkoo 74 §:ssä tarkoitettua tupakointikieltoa eikä kehotuksesta huolimatta lopeta tupakointia, paikan haltija taikka tämän edustaja saa poistaa hänet sieltä, jollei poistamista voida pitää kohtuuttomana” (Tupakkalaki 549/2016, 81§).*

### **113 § TUPAKOINTIRIKKOMUS**

*”Joka tahallaan yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltijan tai hänen edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjän tai siellä järjestyksenvalvojana toimivan taikka valvontaviranomaisen huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 74 §:n 1 momentin mukaan kielletty, on tuomittava tupakointirikkomuksesta sakkoon.*

*Mitä 1 momentissa säädetään tupakoinnista, koskee myös poltettavaksi tarkoitettun kasviperäisen tuotteen polttamista ja sähkösavukkeen käyttämistä sekä savuttoman tupakkatuotteen käyttämistä 74 §:n 3 momentin vastaisesti päiväkodin taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavan oppilaitoksen sisä- ja ulkotiloissa.” (Tupakkalaki 549/2016, 113§.)*

## ALAIKÄISEN NIKOTIINITUOTTEIDEN HALLUSSAPITO

- Huomauta nuoren nikotiinituotteiden hallussa-/esilläpidosta ja pyydä nuorta luovuttamaan tuotteet ohjaajalle.
- Nikotiinituotteita ei nuorelta saa ottaa väkisin pois, vaan nuoren tulee itse luovuttaa ne ohjaajalle!
- Säilö luovutetut tuotteet lukolliseen kaappiin. Tuotteita ei luovuteta takaisin nuorelle!
- Toisesta huomautuksesta nuori tulee poistaa tilalta loppu illaksi.
- Perustele nuorelle miksi näin on toimittu.

### **118 § HALLUSSAPITOKIELTO**

*"Alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan tupakkatuotetta tai nikotiininesettä" (Tupakkalaki 549/2016, 118§).*

## NIKOTIINI-/ALKOHOLITUOTTEIDEN LÖYTYMINEN TILALTA

- Säilö tilalta löydetyt päihteet lukolliseen kaappiin. Laita roskat/jämät/tyhjät tölkit roskiin.
- Huomauta asiasta tilalla olevia nuoria sekä mainitse asiasta myös Nuopparin Instagramissa ja kerro mitä tapauksesta mahdollisesti seuraa.
- Jos tuotteiden omistaja/tekijä on tiedossa, kielletään häneltä pääsy tilalle loppu illan ajaksi
- Mikäli tapa jatkuu ja eikä tekijää/tekijöitä löydy., laitetaan tila kiinni määrätyksi ajaksi tapauksen vuoksi.

## HUMALTUNUT ALAIKÄINEN

- Puhalluta. Jos olet epävarma päihtyneisyydestä, puhalluta varmuuden vuoksi!
- Mikäli nuorella on alkoholijuomia hallussa, takavarikoi ne. Laita juomat säilöön lukolliseen kaappiin. Juomia ei luovuteta takaisin nuorelle!
- Soita huoltajalle, joka tulee noutamaan nuoren tilalta. Mikäli huoltajaa ei saada kiinni, tulee tapauksesta ilmoittaa poliisille.
- Tee nuoren alkoholinkäytöstä ja sen hallussapidosta lastensuojeluilmoitus. Joko kiireellisenä puhelimitse tai kiireettömänä verkossa. Ilmoita tapauksesta myös esimiehellesi.
- Perustele nuorelle, miksi näin toimitaan
- **Mikäli nuori vaikuttaa erityisen huonovointiselta tai on vaaraksi itselleen tai muille soita 112!**

### **25§ ILMOITUSVELVOLLISUUS (12.2.2010/88)**

*"Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä: 1) sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito; 2) opetustoimi; 3) nuorisotoimi; 4) poliisitoimi; ..." (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 25§.)*

## ALAIKÄISEN ALKOHOLIJUOMIEN HALLUSSAPITO

- Puhalluta nuori
- Ohjaaja voi pyytää nuorta näyttämään repun/laukun ym. sisällön, mikäli hän epäilee siellä olevan alkoholituotteita.
- Ohjaaja voi myös ottaa nuorelta alkoholijuoman pois laukusta, taskusta yms. ilman nuoren suostumusta, kunhan niiden pois ottamiseksi käytetään kohtuuden rajoissa olevia keinoja.
- Mahdolliset löydetty tuotteet tulee ottaa säilöön lukolliseen kaappiin. Juomia ei luovuteta takaisin nuorelle
- Ilmoita tapauksesta nuoren huoltajalle. Jos nuori on päihtynyt, pyydä huoltajaa noutamaan hänet tilalta. Muussa tapauksessa poista nuori tilalta. Ilmoita tapauksesta myös esimiehellesi.
- Tee alaikäisen alkoholin hallussapidosta ilmoitus lastensuojeluun sekä mahdollisesta päihtyneisyydestä.
- Perustele nuorelle miksi näin toimitaan

### **83 § ALKOHOLIPITOISEN AINEEN HALLUSSAPITO**

*"Henkilö, joka on 20 vuotta nuorempi, ei saa pitää hallussa väkevää alkoholijuomaa. Henkilö, joka on 18 vuotta nuorempi, ei saa pitää hallussa mietoa alkoholijuomaa." (Alkoholilaki 1102/2017, 83§.)*

### **86 § ALKOHOLIPITOISTEN AINEIDEN POISTAMINEN, HALTUUNOTTO JA HÄVITTÄMINEN**

*"Jos alkoholijuomaa on nautittu vastoin 35, 36 tai 85 §:n 1 momentissa säädettyä kieltoa, on liikkeen tai muun paikan omistajalla ja henkilökuntaan kuuluvalla sekä tilaisuuden järjestäjällä oikeus ottaa kieltoa rikkoneelta pois alkoholijuoma astioineen ja hävittää se todisteellisesti" (Alkoholilaki 1102/2017, 86§).*

## ALAIKÄISEN HUUMAUSAINEIDEN HALLUSSAPITO/KÄYTTÖ

Huom. koskee kaikkia huumausaineta; poltettavat, suun kautta nautittavat ja suonensisäiset

- Yritä selvittää mistä nuori on ne saanut ja mitä huumausainetta hän on käyttänyt
- Pyydä nuorta luovuttamaan mahdolliset hallussa olevat aineet. Ohjaaja voi myös ilman nuoren suostumusta ottaa aineet häneltä pois, kunhan käytettävät keinot ovat kohtuulliset
- Aineet säilötään lukolliseen kaappiin ja ilmoitetaan niistä välittömästi poliisille!
- Ilmoita huoltajalle ja pyydä häntä noutamaan päihtynyt nuori tilalta välittömästi pois. Mikäli huoltajaa ei tavoiteta, otetaan yhtes suoraan poliisiin Ilmoita tilanteesta myös esimiehellesi.
- Tee ilmoitus alaikäisen huumeiden käytöstä sekä niiden hallussapidosta lastensuojeluun joko kiireellisenä tai kiireettömänä.
- **Mikäli nuori vaikuttaa hyvinkin sekavalta, huonovointiselta, uhkaa itseään tai muiden turvallisuutta, soita 112!**

### **5 § YLEISKIELLOT (19.12.2014/1127)**

*"Huumausaineen tuotanto, valmistus, tuonti Suomen alueelle, viänti Suomen alueelta, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen tässä laissa tai muualla laissa säädetään" (Huumausainelaki 30.5.2008/373, 5§.)*

### **8 § LUOVUTTAMISVELVOLLISUUS**

*"Joka on saanut haltuunsa huumausainetta olematta sen hallussapitoon oikeutettu, on velvollinen luovuttamaan sen viipymättä poliisille taikka tulli- tai rajavartiolaitosviranomaiselle" (Huumausainelaki 30.5.2008/373, 8§.)*

## TÄRKEÄT YHTEYSTIEDOT

Yleinen hätänumero .....	112
Kaustisen poliisiasema (kiireettömät) .....	0295 440 511 tai www.poliisi.fi
Soite, lastensuojelun päivystys 24/7 (kiireelliset).....	044 780 9173
Soite, Sosiaalityöntekijä (kiireettömät) .....	040 804 5720 tai www.soite.fi
Perhon nuoriso- ja vapaa-ajansihteeri .....	040 528 9971

### LÄHTEET

- Alkoholilaki 1102/2017. Finlex. (83 § Alkoholisen aineen hallussapito, 86 § Alkoholipitoisten aineiden poistaminen, haltuunotto ja hävittäminen) Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20171102>
- Huumausainelaki 30.5.2008/373. Finlex. (5 § Yleiskiellot, 8 § Luovuttamisvelvollisuus) Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 24.4.2015/523. Finlex. Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150523>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. (25 § Ilmoitusvelvollisuus) Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Nuorisolaki 1285/2016. Finlex. Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285#Pidp446460656>
- Poliisi.fi. Verkkoasiointi. Viitattu 4.4.2020. <https://www.poliisi.fi/verkkoasiointi>
- Poliisi.fi. Yhteystiedot. Kaustinen. Viitattu 4.4.2020. <https://www.poliisi.fi/pohjanmaa/yhteystiedot#Kaustinen>
- Soite.fi. Lastensuojelu. Viitattu 4.4.2020. <https://www.soite.fi/soite-lastensuojelu>
- Soite.fi. Sosiaalipäivystys ja kriisipalvelut. Viitattu 4.4.2020. [https://www.soite.fi/sosiaalipaivystys\\_ja\\_kriisipalvelut](https://www.soite.fi/sosiaalipaivystys_ja_kriisipalvelut)
- Tupakkalaki 549/2016. Finlex. (74 § Yleiset tupakointikiellot, 81 § Tupakointikieltojen toimeenpano, 113 § Tupakointirikkomus, 118 § Hallussapitokielto) Viitattu 1.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160549#Pidp446737408>

## Liite 5: Nuorisotilan päihdekäytänteet. Nuorten infotaulu.



# NUOPPARIN PÄIHDEKÄYTÄNTEET

*Päihteet tässä ohjeistuksessa kattavat kaikki alkoholipitoiset tuotteet, tupakkatuotteet/-välineet, sähkötupakka, nuuska ja huumausaineet/-välineet. Näiden tuotteiden käyttö, käsittely ja tilalle tuonti on ehdottomasti kielletty!*

1

## YLEISESTI

Nuorisotila ja sen ympäristö ovat täysin päihteetöntä aluetta! Tilalla ja tilan edustalla **EI** saa käyttää mitään päihteitä. Päihteetön alue on merkittynä nuorisotilan ulko-ovessa olevaan karttaan. Tarvittaessa kysy ohjaajalta tarkennuksia.

2

## PÄIHTEIDEN TAKAVARIKOINTI

Ohjaajilla on oikeus ottaa päihteet pois alaikäiseltä nuorelta. Ohjaajan pyytäessä, nuoren on toivottua luovuttaa päihteet ohjaajalle. Takavarikoituja päihteitä ei luovuteta takaisin!

3

## TILALTA POISTO

Ohjaaja saa poistaa nuoren tilalta, mikäli hän rikkoo sääntöjä. (Esim. tupakointi kielletyllä alueella tai päihtyneenä tilalle tuleminen.) Toisesta huomautuksesta seurauksena tilalta poisto loppu illaksi. Törkeästä rikkeestä seuraa välitön poisto, jolloin rangaistuksen kesto voi olla pidempi.

4

## ILMOITUSVELVOLLISUUS

Nuorisotilan ohjaajien velvollisuutena ja käytänteenä on ilmoittaa jokaisesta alaikäisen päihteiden käytöstä, hallussapidosta tai niiden välittämisestä tarvittaville viranomaisille tai nuoren huoltajille.

Nuorisotilan päihdekäytänteet perustuvat Perhon kunnan tekemiin säädöksiin sekä Suomen lainsäädäntöön:  
 Alkoholilaki 1102/2017  
 Huumausainelaki 30.5.2008/373  
 Lakiehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 24.4.2015/523  
 Lastensuojelulaki 13.4.2007/417  
 Nuorisolaki 1285/2016  
 Tupakkalaki 549/2016